

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра обліку у виробничій сфері

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни

**«МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ
РОБОТИ (PHD THESIS PROSPECTUS)»**

для здобувачів наукового ступеня доктора філософії

Тернопіль: ТНЕУ – 2018

Конспект лекцій з курсу «Методика виконання дисертаційної роботи (PhD Thesis Prospectus)» для здобувачів наукового ступеня доктора філософії / Укл. І.Я. Омецінська. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 80 с.

Укладач:

к.е.н., доцент Ірина Ярославівна Омецінська

Рецензенти:

Крупка Ярослав Дмитрович, д.е.н., професор, професор кафедри обліку у виробничій сфері Тернопільського національного економічного університету;

Сливка Оксана Андріївна, к.е.н., доцент кафедри управління персоналом та економіки праці ЦДК «Тернопільський інститут » ПрАТ «ВНЗ «МАУП».

Відповідальний за випуск:

в.о. зав. кафедри, к.е.н., доцент Починок Н.В.

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри обліку у виробничій сфері (протокол № 2 від 29.08.2018 р.)

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Тема 1. Поняття наукової діяльності та наукових досліджень.....	5
Тема 2. Технологія роботи над дисертацією	16
Тема 3. Науково-методичні підходи до написання дисертаційної роботи	24
Тема 4. Вимоги до оформлення дисертації	37
Тема 5. Опублікування результатів дисертаційного дослідження..	54
Тема 6. Попередній розгляд дисертації та порядок її захисту	59
Глосарій	70
Перелік використаних джерел.....	74
Додатки	76

ВСТУП

Визначальним чинником наукової життєдіяльності суспільства є наявність фахівців, здатних виконувати авторські дослідження, досягати наукових результатів, які продукують нові знання та ідеї у відповідній галузі, що в сукупності сприятиме розвитку економіки й вирішенню соціальних проблем країни. Вивчення дисципліни «Методика виконання дисертаційної роботи (PhD Thesis Prospectus)» сприяє підготовці таких фахівців, забезпечуючи формування у здобувачів цілісного уявлення про науково-дослідний процес та логіку його побудови, формуючи здатність виконувати дослідження на засадах академічної доброчесності, продукувати нові ідеї, які ґрунтуються на належній доказовій базі, формулювати і перевіряти гіпотези, а також оприлюднювати наукові дослідження у провідних наукових виданнях, конференціях тощо та кваліфіковано презентувати результати дисертаційної роботи. Вивчення дисципліни «Методика виконання дисертаційної роботи (PhD Thesis Prospectus)» формує у здобувачів комплексне уявлення щодо організації, методики виконання та презентації оригінальних наукових досліджень, які реалізуються через виконання дисертаційної роботи та її захист.

Мета проведення лекцій полягає у формуванні в здобувачів цілісної системи теоретичних та практичних знань щодо методології, організації, технології виконання та представлення дисертаційної роботи. Завдання проведення лекцій: ознайомити здобувачів з нормативно-правовим регулюванням наукової діяльності в Україні, сформувати у здобувачів теоретичні знання про науково-дослідний процес, логіку його побудови та вимоги до виконання та представлення результатів дисертаційного дослідження, забезпечити здатність формулювати і перевіряти гіпотези, кваліфіковано здійснювати аргументування сформованих положень.

ТЕМА 1

ПОНЯТТЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1.1. Характеристика науки, наукової діяльності та наукового дослідження.

1.2. Організація та нормативно-правове регулювання наукової діяльності в Україні.

1.3. Дисертаційна робота як вид наукового видання та результат наукових досліджень.

1.1. Характеристика науки, наукової діяльності та наукового дослідження.

Одним із основних чинників економічного зростання країни є розвиток науки і техніки. В тлумачних словниках термін «наука» розглядається в таких аспектах:

1) одна з форм суспільної свідомості, що дає об'єктивне відображення світу; система знань про закономірності розвитку природи і суспільства та способи впливу на навколишній світ.

2) окрема галузь цих знань. Напрям у якій-небудь галузі знань, названий ім'ям його засновника. Ленінська наука;

3) освіта, навички, знання, набуті людиною в процесі навчання, життєвого досвіду.

4) те, що повчає, дає життєвий досвід; порада, урок, напучення.

5) навчання. Віддавати у науку.

Критеріями науковості, які відрізняють науку від інших форм пізнання, є наступні:

- істинність;
- проблемність;
- предметність;

- обґрунтованість;
- об'єктивність;
- можливість інтерсуб'єктивної перевірки;
- системність;
- раціональність.

Наука – це не тільки набуті знання, але й вміння ними користуватись, а також діяльність, спрямована на отримання знань.

Наукова діяльність в Україні законодавчо закріплена у Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 № 848-VIII.

Відповідно до цього закону **наукова діяльність** – це інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Даним законом виділено науково-технічну, науково-організаційну та науково-педагогічну діяльності.

Науково-технічна – це наукова діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань для розв'язання технологічних, інженерних, економічних, соціальних та гуманітарних проблем, основними видами якої є прикладні наукові дослідження та науково-технічні (експериментальні) розробки.

Науково-організаційна – це діяльність, спрямована на методичне, організаційне забезпечення та координацію наукової, науково-технічної та науково-педагогічної діяльності.

Науково-педагогічна – це педагогічна діяльність в університетах, академіях, інститутах та закладах післядипломної освіти, що пов'язана з науковою та (або) науково-технічною діяльністю.

Суб'єктами наукової і науково-технічної діяльності є наукові працівники, науково-педагогічні працівники, аспіранти, ад'юнкти і докторанти, інші вчені, наукові установи, університети, академії, інститути, музеї, інші

юридичні особи незалежно від форми власності, що мають відповідні наукові підрозділи, та громадські наукові організації.

Аспірант – вчений, який проводить фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження у рамках підготовки в аспірантурі у вищому навчальному закладі/науковій установі для здобуття ступеня доктора філософії. Вчений – фізична особа, яка проводить фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження і отримує наукові та (або) науково-технічні (прикладні) результати.

Відповідно до ст. 5, п. 3 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» вчений під час провадження наукової, науково-технічної, науково-організаційної та науково-педагогічної діяльності зобов'язаний:

1) не завдавати шкоди здоров'ю та життю людини, навколишньому природному середовищу;

2) дотримуватися етичних норм наукового співтовариства, неухильно дотримуватися норм права інтелектуальної власності.

Виділяють фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Прикладні наукові дослідження – теоретичні та експериментальні наукові дослідження, спрямовані на одержання і використання нових знань для практичних цілей. Результатом прикладних наукових досліджень є нові знання, призначені для створення нових або вдосконалення існуючих матеріалів, продуктів, пристроїв, методів, систем, технологій, конкретні пропозиції щодо виконання актуальних науково-технічних та суспільних завдань;

Фундаментальні наукові дослідження – теоретичні та експериментальні наукові дослідження, спрямовані на одержання нових знань про закономірності організації та розвитку природи, суспільства, людини, їх взаємозв'язків. Результатом фундаментальних наукових досліджень є гіпотези, теорії, нові методи пізнання, відкриття законів природи, невідомих раніше явищ і властивостей матерії, виявлення закономірностей розвитку суспільства тощо, які не орієнтовані на безпосереднє практичне використання у сфері економіки.

1.2. Організація та нормативно-правове регулювання наукової діяльності в Україні

Міністерство освіти і науки України (МОН України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до Положення про Міністерство освіти і науки України від 16 жовтня 2014 р. № 630 основними завданнями МОН є:

1) забезпечення формування та реалізація державної політики у сферах освіти і науки, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, трансферу (передачі) технологій;

2) забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю навчальних закладів, підприємств, установ та організацій, які надають послуги у сфері освіти або провадять іншу діяльність, пов'язану з наданням таких послуг, незалежно від їх підпорядкування і форми власності.

Одним із структурних підрозділів Міністерства освіти і науки України є **Департамент атестації кадрів вищої кваліфікації**. У функції Департаменту, окрім іншого, входить:

– проведення роботи з питань атестації наукових і науково-педагогічних кадрів, а саме: утворення спеціалізованих вчених рад та контроль за їхньою діяльністю, організація проведення експертизи, зокрема, на відсутність текстових запозичень, дисертацій, й тих, що містять державну таємницю, з метою встановлення їх відповідності державним вимогам на здобуття наукових ступенів доктора, кандидата наук та підготовку атестаційних висновків, затвердження рішення спеціалізованих вчених рад про присудження наукових ступенів або скасування таких рішень, розгляду апеляції;

– прийняття та опрацювання атестаційних справ з питань присвоєння вчених звань, визнання здобутих в іноземних вищих навчальних закладах

наукових ступенів, державного визнання документів щодо наукових ступенів та вчених звань, виданих вищими духовними навчальними закладами;

- проведення процедур визнання здобутих в іноземних вищих навчальних закладах наукових ступенів, видання Свідоцтва про визнання документа про науковий ступінь та його дублікат;

- забезпечення діяльності Комісії з державного визнання документів про наукові ступені та вчені звання;

- взяття участі у прийнятті рішень щодо державного визнання документів про наукові ступені та вчені звання, виданих вищими духовними навчальними закладами;

- підготовка та подання на затвердження Міністрові проекти наказів про затвердження рішень, прийнятих Атестаційною колегією Міністерства та ін.

З 1992 р. по 2010 р. в Україні діяла Вища атестаційна комісія (ВАК), яка була підвідомчою Кабінету Міністрів України. ВАК займалася атестацією наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації.

З 2010 р. замість ліквідованої Вищої атестаційної комісії України було утворено **Атестаційну колегію** Міністерства освіти і науки України. Атестаційна колегія є дорадчим органом МОН України, який створено з метою виконання повноважень щодо підготовки та атестації наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII система забезпечення вищим навчальним закладом якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) оцінюється **Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти**.

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, окрім іншого, має:

- 1) розробляти вимоги до рівня наукової кваліфікації осіб, які здобувають наукові ступені, розробляти порядок їх присудження спеціалізованими вченими радами вищих навчальних закладів (наукових установ) та подавати його на затвердження центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки;

2) розробляти положення про акредитацію спеціалізованих вчених рад (спеціалізованих рад з присудження ступеня доктора мистецтва) та подавати його на затвердження центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки, акредитувати спеціалізовані вчені ради (спеціалізовані ради з присудження ступеня доктора мистецтва) та контролювати їх діяльність.

На даний час Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти своїх функцій поки що не виконує.

Наукову діяльність в Україні здійснюють: Національна академія наук України, Національні галузеві академії наук, галузеві науково-дослідні інститути, вищі навчальні заклади, наукові товариства тощо.

Новаторством у науковій діяльності є функціонування **наукових шкіл, головними особливостями яких є:**

- наявність наукового лідера;
- висока наукова кваліфікація суб'єктів наукової школи, спільність їх наукових поглядів;
- значущість наукових результатів;
- високий науковий авторитет у певній галузі науки.

Відповідно до ст. 19 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» наукова та науково-технічна діяльність у **вищих навчальних закладах** є невід'ємною складовою освітньої діяльності і провадиться з метою інтеграції наукової, освітньої і виробничої діяльності в системі вищої освіти.

Законодавчими та нормативними документами, які здійснюють регулювання освіти та наукової діяльності в Україні, є:

- 1) Конституція України, відповідно до ст. 53 якої кожен має право на освіту;
- 2) Закон України «Про освіту»;
- 3) Закон України «Про вищу освіту», який встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з закладами вищої освіти на принципах автономії закладів вищої освіти, поєднання освіти з

наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях;

4) Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», який складається з таких розділів:

I. Загальні положення;

II. Правовий статус суб'єктів наукової і науково-технічної діяльності;

III. Державні гарантії соціально-правового статусу вчених, наукових працівників;

IV. Повноваження суб'єктів державного регулювання та управління у сфері наукової і науково-технічної діяльності;

V. Форми і методи державного регулювання та управління у науковій і науково-технічній діяльності;

VI. Прикінцеві та перехідні положення;

5) Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів;

6) Порядок присудження наукових ступенів (втрата чинності відбудеться 31.12.2020 р.), який регулює питання присудження наукових ступенів доктора і кандидата наук та складається з таких частин:

- Загальні питання
- Присудження наукових ступенів
- Визнання документів про наукові ступені
- Виготовлення і видача дипломів

7) Положення про спеціалізовану вчену раду, яке складається з таких розділів:

- I. Загальні положення;
- II. Вимоги до персонального складу спеціалізованої вченої ради;
- III. Попередній розгляд дисертації у спеціалізованій ученій раді;
- IV. Засідання спеціалізованої вченої ради для захисту дисертації;

- V. Таємне голосування та робота лічильної комісії;
 - VI. Розгляд дисертації, надісланої до спеціалізованої вченої ради для додаткового розгляду (колективного рецензування);
 - VII. Проведення засідання спеціалізованої вченої ради для переатестації вченого;
 - VIII. Засідання спеціалізованої вченої ради для розгляду питань про позбавлення наукових ступенів;
 - IX. Проведення засідання спеціалізованої вченої ради для розгляду апеляції;
- та 17 додатків.

8) статутні документи вищих начальних закладів тощо.

Окрім вищенаведених законодавчих та нормативних документів, порядок виконання дисертаційного дослідження регулюють:

1) Вимоги до оформлення дисертацій та авторефератів дисертацій / Бюлетень ВАК України. 2011. № 9-10. URL: <http://www.izan.kiev.ua/vymogy.pdf>

2) Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук: наказ Міністерства освіти і науки України від 17.10.2012 р. № 1112. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1851-12>

3) Вимоги до опублікованої монографії, що подається на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук: наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 17.10.2012 р. № 1112 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1852-12>

Відповідно до ст. 48 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» фінансове забезпечення наукової і науково-технічної діяльності в Україні здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, коштів установ, організацій та підприємств, вітчизняних та іноземних замовників робіт, грантів, інших джерел, не заборонених законом. В свою чергу, держава зобов'язана забезпечити бюджетне фінансування наукової і науково-технічної діяльності у розмірі не менше 1,7 відсотка валового внутрішнього продукту України.

1.3. Дисертаційна робота як вид наукового видання та результат наукових досліджень.

Відповідно до Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту» в Україні науковими ступенями є:

- доктор філософії;
- доктор наук.

Доктор філософії – це освітній і водночас перший науковий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра. Ступінь доктора філософії присуджується спеціалізованою вченою радою вищого навчального закладу або наукової установи в результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньо-наукової програми та **публічного захисту дисертації** у спеціалізованій вченій раді.

Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти відповідає восьмому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Особа має право здобувати ступінь доктора філософії під час навчання в аспірантурі (ад'юнктурі). Особи, які професійно здійснюють наукову, науково-технічну або науково-педагогічну діяльність за основним місцем роботи, мають право здобувати ступінь доктора філософії поза аспірантурою, зокрема під час перебування у творчій відпустці, за умови успішного виконання відповідної освітньо-наукової програми та публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді.

Дисертація на здобуття наукового ступеня є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем у вигляді спеціально підготовленого

рукопису або опублікованої монографії. Підготовлена до захисту дисертація повинна містити висунуті здобувачем науково обґрунтовані теоретичні або експериментальні результати, наукові положення, а також характеризуватися єдністю змісту і свідчити про особистий внесок здобувача в науку.

Підготовлена до захисту дисертація. повинна містити висунуті здобувачем науково-обґрунтовані результати, наукові положення, що свідчать про його особистий внесок у науку.

Тобто термін «дисертація» асоціюється з терміном «науковий результат». Науковий результат – нове наукове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях інформації.

Кандидатська дисертація:

- може бути подана до захисту у вигляді опублікованої монографії;
- повинна містити нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для певної галузі науки;
- подається до захисту лише за однією спеціальністю.

Згідно з Переліком галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, в Україні визначено такі галузі знань: 01 «Освіта/Педагогіка»; 02 «Культура і мистецтво»; 03 «Гуманітарні науки»; 04 «Богослов'я»; 05 «Соціальні та поведінкові науки»; 06 «Журналістика»; 07 «Управління та адміністрування»; 08 «Право»; 09 «Біологія»; 10 «Природничі науки»; 11 «Математика та статистика»; 12 «Інформаційні технології»; 13 «Механічна інженерія»; 14 «Електрична інженерія»; 15 «Автоматизація та приладобудування»; 16 «Хімічна та біоінженерія»; 17 «Електроніка та телекомунікації»; 18 «Виробництво та технології»; 19 «Архітектура та будівництво»; 20 «Аграрні науки та продовольство»; 21 «Ветеринарна медицина»; 22 «Охорона здоров'я»; 23 «Соціальна робота» (спеціальність «Соціальне забезпечення»); 24 «Сфера обслуговування»; 25 «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону»; 26 «Цивільна безпека»; 27

«Транспорт»; 28 «Публічне управління та адміністрування»; 29 «Міжнародні відносини».

В межах кожної галузі знань виокремлено ряд спеціальностей. Так, наприклад, галузь знань 07 «Управління і адміністрування» включає такі спеціальності: 071 «Облік і оподаткування»; 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»; 073 «Менеджмент»; 074 «Публічне управління та адміністрування»; 075 «Маркетинг»; 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

ТЕМА 2

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ НАД ДИСЕРТАЦІЄЮ

2.1. Послідовність роботи над дисертацією.

2.2. Вибір теми дисертації та вимоги до її формулювання.

2.3. Визначення об'єкту, предмету дослідження, його мети й завдань.

2.4. Складання плану дисертації, підбір літератури та визначення методів дослідження.

2.5. Організація праці при проведенні наукових досліджень.

2.1. Послідовність роботи над дисертацією

Починати роботу над дисертацією потрібно з чіткого усвідомлення суті та специфіки дослідження. Здобувач повинен розуміти логічну послідовність робіт щодо виконання та захисту дисертаційного дослідження.

Процес наукового дослідження є індивідуальним для кожного здобувача, проте в ньому є типові етапи, які розкривають послідовність роботи над дисертацією та її захист:

I етап – вибір і затвердження теми дисертаційного дослідження, обґрунтування її актуальності, новизни та перспективності;

II етап – визначення об'єкту, предмету дослідження, його мети й завдань;

III етап – складання плану дисертації, підбір літератури, визначення методів дослідження, оцінка глибини наукового опрацювання досліджуваних проблем;

IV етап – робота над дисертацією (розробка робочих гіпотез, побудова моделей, проведення експериментів тощо, обробка отриманих даних, написання тексту дисертації). Під час роботи над дисертацією необхідно оприлюднювати її результати у наукових публікаціях, брати участь в науково-практичних конференціях тощо;

V етап – формування вступу та висновків дисертації, опис використаних джерел;

VI етап – доопрацювання дисертації на основі зауважень наукового керівника;

VII етап – обговорення результатів дисертації в установі, в якій виконувались дисертація;

VIII етап – вибір спеціалізованої вченої ради та подання документів в раду;

IX етап – попередній розгляд дисертації в спеціалізованій вченій раді; рекомендація спеціалізованою вченою радою дисертації до захисту та призначення офіційних опонентів; розсилання автореферату дисертації;

X етап – підготовка до захисту та захист дисертаційного дослідження;

XI етап – оформлення документів атестаційної справи.

Крім плану роботи необхідно визначитись з графіком робіт.

Також аспірант складає, погоджує з науковим керівником та подає в аспірантуру індивідуальний план його роботи, за яким в подальшому звітує.

2.2. Вибір теми дисертації та вимоги до її формулювання

Першим етапом виконання дисертаційного дослідження є вибір його теми.

Розрізняють такі види тем дослідження:

1) теми, що виникли в результаті розвитку проблем, над якими працює науковий колектив;

2) ініціативні теми;

3) теми на замовлення.

Основними критеріями при виборі теми мають бути актуальність, новизна і перспективність.

При виборі напрямку наукового дослідження здобувач повинен:

- 1) ознайомитись з основними науково-дослідними роботами, що виконуються вищими навчальними закладами або науковими установами;
- 2) вивчити сучасні напрями досліджень науковців;
- 3) ознайомитись з уже захищеними в даній галузі дисертаційними роботами;
- 4) визначити актуальність обраної сфери дослідження та дослідити сучасні наукові розробки в даній галузі;
- 5) вивчити наукові праці з обраного напрямку дослідження та ознайомитись з новітніми науковими результатами;
- 6) ознайомитися з новітніми результатами досліджень в споріднених галузях науки;
- 7) провести консультації з науковим керівником та, при необхідності, з фахівцями-науковцями щодо обраного напрямку дослідження.

Область дослідження має бути вузького плану, щоб обрану тему можна було глибоко дослідити.

Назва дисертації повинна бути лаконічною, без скорочень, відповідати обраній науковій спеціальності та суті вирішеної наукової проблеми (завдання), вказувати мету і предмет дослідження та його завершеність.

При формулюванні теми дисертаційного дослідження слід уникати висловлювань загального характеру.

У назві не слід використовувати ускладнену термінологію псевдонакового характеру.

Відповідно до Порядку присудження наукових ступенів (п. 9) теми дисертацій пов'язуються, як правило, з основними науково-дослідними роботами, що виконуються вищими навчальними закладами або науковими установами.

Назва дисертації в процесі і по закінченню наукового дослідження може коригуватись у випадку її невідповідності меті, завданням, науковій новизні та висновкам або в разі невідповідності обраній спеціальності.

2.3. Вибір теми дисертації та вимоги до її формулювання.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для дослідження. Предмет дослідження міститься в межах об'єкта.

Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Предмет дослідження визначає тему дисертаційної роботи.

Таким чином, в межах об'єкта дослідження можна виділити декілька предметів дослідження.

Найбільш типовими помилками при виборі формулюванні об'єкта та предмета дослідження є:

- а) заміна об'єкта дослідження предметом і навпаки;
- б) визначення об'єкта дослідження як категорії більш вузької, ніж предмет;
- в) змішування поняття «об'єкт дослідження» з об'єктами різних економічних категорій.

Виходячи з визначеного предмету дослідження, впливає його мета та завдання. Мета характеризує поставлене завдання дослідження і є запланованим результатом.

Не слід починати формулювати мети зі слів «дослідження...», «вивчення...» тощо, тому що ці слова вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету.

Завдання дослідження визначаються, виходячи з мети. Постановка завдань повинна ретельно продумуватися, оскільки від цього залежить зміст розділів дисертаційного дослідження. Назви розділів, як правило, формуються, виходячи з формулювання завдань.

Формулювання завдань доцільно починати з таких слів: сформулювати..., запропонувати..., удосконалити..., розробити..., визначити..., встановити... і т.

д. При цьому не доцільно використовувати слова «дослідити», «вивчити», «проаналізувати» тощо.

Всі виділені завдання мають бути важливими. Кількість завдань в кандидатських роботах економічного напрямку, як правило, коливається в межах 7-9.

Мета і завдання дослідження повинні бути обов'язково досягнутими.

2.4. Складання плану дисертації, підбір літератури та визначення методів дослідження.

Наукове дослідження не може здійснюватися без плану.

Розрізняють робочий і розгорнутий плани дисертації. На початковому етапі написання дисертації в побудову робочого плану покладається лише гіпотеза. Проте навіть у такому вигляді він дозволить систематизувати та впорядкувати всю подальшу роботу. Робочий план передбачає перелік розміщених у логічному порядку розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів дисертації. В процесі дослідження робочий план може і повинен коригуватись.

План має бути тісно взаємопов'язаний з завданнями дисертації.

На подальшому етапі роботи складають розгорнутий план, який є реферативним викладом розташованих у логічному порядку питань, в межах яких буде систематизовано дослідження. План здобувача має містити все, що можна заздалегідь передбачити, що значно підвищить результативність наукового дослідження.

Крім плану роботи необхідно сформувати графік, в якому зазначити що і в межах якого часу необхідно зробити. Графік потрібно виконувати.

Ознайомлення з опублікованими за темою дисертації науковими працями починається відразу після розробки ідеї наукового дослідження та складання плану. Це забезпечує цілеспрямований пошук літературних джерел. Здобувачі, як правило, ознайомлюються зі значною кількістю публікацій, з яких біля 200 входять до бібліографії дисертації.

Розрізняють два види читання наукової літератури: «швидке» й «повільне». «Швидке» читання дає змогу усвідомити чи варто цю наукову працю читати. «Повільне» читання передбачає поглиблене вивчення науковій літератури.

Основними етапами, за якими доцільно здійснювати вивчення наукової літератури, є такі:

- «швидкий» перегляд праці;
- «повільне» читання наукової публікації;
- формування нотатків, позначок;
- вибіркоче читання вибраних частин наукової праці;
- критичне оцінювання вибраних матеріалів;
- записування власних думок, ідей, що виникли в результаті ознайомлення з науковою літературою;
- формування тексту дисертації.

Для кожного розділу дисертації доцільно виокремити окрему папку з відповідною науковою літературою.

Успіх наукового дослідження в значній мірі залежить від обраної методології, в межах якої окреслюються методи і прийоми дослідження. За допомогою останніх досягаються нові знання в науці.

В межах наукового дослідження використовується діалектичний метод пізнання, який дозволяє вивчити явища та процеси у взаємозв'язку, взаємообумовленості та історичному розвитку.

Методи досліджень поділяють на загальнонаукові, тобто придатні для всіх наук, та спеціальні призначені для однієї науки. Такий поділ в деякій мірі є умовним, оскільки з розвитком науки методи можуть зі спеціальних переходити в загальнонаукові.

До загальнонаукових відносять такі методи, як: спостереження, порівняння, аналогія, моделювання, вимірювання, експеримент, абстрагування, конкретизація, аналіз, синтез, індукція, дедукція, історичний метод, опитування, теоретичного узагальнення, формалізації, статистичні (статистичне

зведення, статистичне групування, кореляційно-регресійний аналіз, побудова рядів динаміки, індексний метод) тощо.

Спеціальні методи – це сукупність способів пізнання, прийомів дослідження, що застосовуються в тій чи іншій науці. В якості спеціальних методів дослідження можуть виступати: формально-юридичний, метод правового моделювання (право); економіко-математичне моделювання (економіка); метод психологічного аналізу процесу та продуктів діяльності (психологія) і т.д.

2.5. Організація праці при проведенні наукових досліджень

Ефективність роботи та працездатність здобувача багато в чому залежить від фізичного здоров'я та наполегливості.

Розумова діяльність є найскладнішою, оскільки вона вимагає активізації уваги, процесів мислення. Для відпочинку від наукової діяльності необхідно значно більше часу, ніж від фізичної роботи. Особливістю розумової праці є те, що втома накопичується поступово, а перевтомлення настає раптово.

Результативність наукових досліджень залежить як від внутрішніх факторів (інтелектуальних здібностей, професіоналізму, сили волі, наполегливості, стану здоров'я), так і від зовнішніх (стану зовнішнього середовища, організації робочого місця, режиму праці та відпочинку, розумового навантаження).

В узагальненому вигляді найкращою є працездатність протягом доби характеризується такою динамікою:

- з 6 год ранку (вихідний рівень) і до 12 год працездатність підвищується;
- з 12 до 15 год працездатність поступово знижується;
- з 16 до 18 год трудова активність знову підвищується до рівня, який значно вищий за вихідний;
- з 18 до 20 год рівень активності знижується до вихідного;

- з 20 до 22 год рівень працездатність підвищується;
- з 22-ї до 3-ї години рівень активності різко знижується;
- з 3 год працездатність поступово зростає, досягаючи в шостій годині ранку вихідного рівня.

Кожен здобувач характеризується своєю індивідуальністю. Тому слід індивідуально вибирати час і тривалість роботи, які забезпечують найбільшу наукову продуктивність.

Поняття робочих умов включає:

- 1) приміщення (найбільш сприятливий для зору колір стін – зелений з різними відтінками);
- 2) робочу зону (монітор повинен знаходитись на рівні очей, відстань між ним і обличчям – 40 см; стіл має бути оптимальних габаритів, крісла – зручними);
- 3) розташування предметів (на столі не повинно бути нічого зайвого, на лівому боці стола розміщують ще не опрацьовані документи, праворуч – опрацьовані);
- 4) оптимальну температуру (18-20⁰С) та вологість повітря;
- 5) освітлення (при природному освітленні продуктивність праці на 10 % вища, ніж при штучному);
- 6) звукове поле (відсутність шуму).

ТЕМА 3

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО НАПИСАННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

- 3.1. Прийоми викладення матеріалів наукового дослідження.
- 3.2. Тези та аргументи в науковому дослідженні. Гіпотеза дослідження.
- 3.3. Особливості написання та складові вступу до дисертації.
- 3.4. Робота над розділами дисертації.
- 3.5. Висновки до дисертації та взаємозв'язок «завдання – наукова новизна – висновки».
- 3.6. Мова та стиль викладу матеріалу.
- 3.7. Авторське виконання дисертації і плагіат.

3.1. Прийоми викладення матеріалів наукового дослідження.

Викладення матеріалів наукового дослідження може здійснюватися у різний спосіб. Безпосередньо процес дослідження може бути описаним стисло, про широко розкриваються його результати. В іншому випадку, науковець може детально описувати весь процес дослідження, висунуті гіпотези, їх доведення чи спростування. В подальшому розкриваються результати наукового дослідження.

Викладення матеріалів дисертаційного дослідження може бути **дедуктивним та індуктивним**. В першому випадку дослідження спрямоване від загальних теоретичних положень до аналізу окремих емпіричних випадків, в іншому – навпаки. Подача матеріалів дисертації може здійснюватися такими способами:

- 1) чітко послідовним, коли автор опрацьовує перший розділ, після його повного завершення переходить до другого, далі до третього і т.д.;
- 2) цілісним, коли формується попередній варіант дисертації, а потім здійснюються його обробка;

3) вибірковим, коли після збору інформації, викладення матеріалів дисертації відбувається у будь-якому порядку.

Пошук оптимальної форми подачі наукової праці відбувається на кожному етапі дослідження, а не лише на останньому.

3.2. Тези та аргументи в науковому дослідженні. Гіпотеза дослідження.

В процесі написання дисертації здобувач повинен чітко формувати кожен тезу, не відступаючи в подальшому від її початкового формулювання. Основними помилками при викладенні тез в науковій праці є втрата тези, повна підміна тези, часткова підміна тези.

Викладені в дисертації тези повинні бути аргументованими. Аргументація – це процес обґрунтування певного твердження чи гіпотези з метою переконання в його істинності, доцільності. Аргументування будується на законах логіки. Викладені здобувачем аргументи повинні бути достатніми, достовірними, автономними та несуперечливими, в іншому випадку ставитиметься під сумнів теза, яка доводиться.

Коли на меті є спростування тези інших науковців, то це може здійснюватися шляхом:

1) критики тези, коли її помилковість доводиться через хибність її наслідків;

2) критики аргументів, коли доводиться хибність чи сумнівність аргументів тези, в результаті чого теза буде спростованою або вимагатиме додаткового аргументування;

3) критики демонстрації, коли доводиться відсутність взаємозв'язку між тезою і аргументами.

В процесі дослідження повинна застосовуватись формула «знання – застосування наукових методів – нове знання». Дисертаційне дослідження

повинне містити **нове вирішення поставленого завдання** (в кандидатських дисертаціях) **чи проблеми** (в докторських дисертаціях).

Під гіпотезою розуміють наукове припущення, що висувається для пояснення будь-яких явищ і процесів або причин, які зумовлюють даний наслідок. Взаємоузгоджену з науковими фактами гіпотезу називають теорією або законом.

3.3. Особливості написання та складові вступу до дисертації.

У вступі подається загальна характеристика дисертації в такій послідовності:

- обґрунтування вибору теми дослідження;
- мета і завдання дослідження;
- методи дослідження;
- наукова новизна отриманих результатів;
- особистий внесок здобувача;
- апробація результатів дисертації;
- структура та обсяг дисертації.

За наявності у вступі можуть також вказуватися:

- зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами;
- практичне значення отриманих результатів.

Обґрунтування вибору теми дослідження повинно бути небагатослівним, визначати сутність наукової проблеми (завдання). Висвітлюється зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями у відповідній галузі знань шляхом критичного аналізу з визначенням сутності наукової проблеми або завдання. Під час розкриття даної рубрики в алфавітному порядку зазначається перелік науковців, які займалися вивченням питань, що стосуються теми дослідження. Праці згаданих науковців обов'язково мають бути висвітлені у списку використаних джерел, в іншому випадку піддається сумніву якість огляду літератури і вивчення досліджуваної проблеми. Серед науковців мають бути

керівник, опоненти, рецензенти, оскільки їх обирають зі списку науковців, що займалися даними проблемами, окремі члени ради, в якій захищатиметься дисертація, що підтверджує наявність у спеціалізованій вченій раді фахівців з теми дисертації.

У рубриці «мета і завдання дослідження» формулюється мета роботи і завдання, які необхідно вирішити для її досягнення. Не слід формулювати мету як «Дослідження...», «Вивчення...», тому що ці слова вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету. Мета повинна бути сформульована таким чином, щоб указувати на об'єкт і предмет дослідження. Постановка завдань дослідження повинна бути конкретною і орієнтуватися на результати. Кожне завдання має знайти свій розв'язок. В даній рубриці також зазначається предмет та об'єкт дослідження.

У рубриці «Методи дослідження» перераховують використані наукові методи та змістовно визначають, що саме досліджувалось кожним методом. Вибір методів дослідження повинен забезпечити достовірність отриманих результатів і висновків.

У рубриці «Наукова новизна одержаних результатів» викладаються аргументовано, коротко та чітко наукові положення, які виносяться на захист, зазначаючи відмінність одержаних результатів від відомих раніше та ступінь новизни одержаних результатів в розрізі таких рубрик: вперше, удосконалено, набули подальшого розвитку. Наукова новизна не може бути подана у вигляді анотації, коли лише відзначено, що зроблено в дисертації. Зміст положень наукової новизни повинен послідовно відповідати на запитання: що зроблено і яка ступінь його новизни? в чому полягає новизна запропонованого? що дає запропоноване? За рівнем отриманих знань виділяють такі рівні новизни: а) нове знання; б) докорінна зміна відомих знань; в) розширення, доповнення відомих знань; г) уточнення, конкретизація відомих даних, поширення відомих знань на нові об'єкти.

У рубриці «Особистий внесок здобувача» зазначається конкретний особистий внесок здобувача в опубліковані зі співавторами наукові праці, в

яких наведені ідеї та результати розробок, що використані в дисертації. Здобувач має також додати посилання на дисертації співавторів, у яких було використано результати спільних робіт

В рубриці «апробація результатів дисертації; відображеться інформація про те, на яких наукових конференціях, конгресах, симпозіумах, школах оприлюднено результати досліджень, викладені у дисертації. В даному випадку зазначаються назва конференції, конгресу, симпозіуму, семінару, школи, місце та дата їх проведення.

У рубриці «структура та обсяг дисертації» анонсується структура роботи, зазначається її загальний обсяг. Для розкриття структури дисертації необхідно подавати інформацію про наявність вступу, певної кількості розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Окрім цього, необхідно зазначити обсяг основного тексту дисертації в сторінках, а також обсяг, що займають рисунки, таблиці, додатки (із зазначенням їх кількості), список використаних джерел (із зазначенням кількості найменувань).

У рубриці «Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами» вказується, в рамках яких програм, тематичних планів, наукових тематик і грантів, зокрема галузевих, державних та/або міжнародних, виконувалося дисертаційне дослідження із зазначенням номеру державної реєстрації науково-дослідної роботи. Цей зв'язок має бути підтверджений відповідними довідками, виданими науково-дослідними частинами (секторами, інститутами), які функціонують при закладах вищої освіти, де виконувалась дисертація.

Практичне значення одержаних результатів передбачає розкриття інформації про використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання. Відзначаючи практичну цінність одержаних результатів, необхідно подати інформацію про ступінь їх готовності до використання або масштабів використання. Відомості про впровадження результатів досліджень необхідно подавати із зазначенням найменувань організацій, в яких здійснено впровадження, форм реалізації та реквізитів відповідних документів.

Відповідно Порядку присудження наукових ступенів до дисертації, що містить науково-прикладні результати, **повинні додаватися документи, що підтверджують практичне використання отриманих здобувачем результатів** – впровадження у виробництво, достатню дослідно-виробничу перевірку, отримання нових кількісних і якісних показників, суттєві переваги запропонованих технологій, зразків продукції, матеріалів тощо, а до дисертації, що містить теоретичні наукові результати, - рекомендації щодо їх використання.

3.4. Робота над розділами дисертації

Кожна галузь знань і спеціальність має свої особливості викладу розділів дисертації.

Зміст розділів повинен чітко відповідати темі дисертації та повністю її розкривати.

Згідно з Вимогами до оформлення дисертацій та авторефератів дисертацій, розроблених ранішедіючою Вищою атестаційною комісією України, у першому розділі здобувач, критично висвітлюючи наукові роботи інших науковців, окреслює основні етапи розвитку наукової думки за своєю проблемою та вирізняє ті питання, що залишились невирішеними. Таким чином здобувач визначає своє місце у розв'язанні завдання (проблеми). Загальний обсяг огляду літератури не повинен перевищувати 20 % обсягу основної частини дисертації

У другому розділі обґрунтовується вибір напрямку досліджень, викладається загальна методика проведення дисертаційного дослідження, наводяться методи вирішення задач та їх порівняльні оцінки. Описуються основні тенденції, закономірності, методи розрахунків, гіпотези, що розглядаються, принципи дії і характеристики використаних програм та/або апаратних засобів, лабораторних та/або інструментальних методів і методик, оцінки похибок вимірювань та ін.

У наступних розділах описується хід дослідження, умови та основні етапи експериментів, з вичерпною повнотою викладаються результати власних досліджень здобувача, як вони одержані, та в чому полягає їх новизна. Здобувач повинен дати оцінку повноти вирішення поставлених задач, оцінку достовірності одержаних результатів (характеристик, параметрів) та порівняти одержані результати з аналогічними результатами вітчизняних і зарубіжних дослідників, обґрунтувати необхідність додаткових досліджень.

Поділ розділів дисертації на підрозділи, пункти і підпункти повинен бути здійснений за логічними правилами розподілу поняття.

Дисертаційна робота повинна мати внутрішню єдність. Працюючи над окремим пунктом плану, слід постійно бачити його зв'язок із досліджуваною проблемою загалом. І навпаки, досліджуючи широку проблему – вміти розділяти її на частини.

Необхідно уникати пояснень загальновідомих положень.

Думка здобувача в процесі виконання дисертаційного дослідження може змінюватися.

Особливу увагу слід приділити **термінології дослідження.** Застосований поняттєвий апарат має науково обґрунтованим. З цією метою слід проаналізувати визначення понять різними вченими і порівняти з тими, що сформульовані в державних стандартах, енциклопедіях, словниках. При цьому слід врахувати, що в кожній галузі знань існує своя наукова мова. Терміни й поняття у побутовій мові часто не відповідають їх науковому тлумаченню.

При написанні основного тексту дисертації слід суворо дотримуватися теми та головних принципів, зокрема лаконічності, грамотності, аргументованості.

Відповідно до п. 9 Порядку присудження наукових ступенів дисертація виконується з галузі науки та за науковою спеціальністю відповідно до переліку, який затверджує МОН, і **повинна відповідати паспорту наукової спеціальності, затвердженому МОН.**

3.5. Висновки до дисертації та взаємозв'язок «завдання – наукова новизна – висновки».

Процес дослідження повинен мати завершення у вигляді конкретного наукового результату, зокрема висновків. У дисертації виділяють кілька типів висновків:

1) кожен підрозділ має завершуватись узагальненням, що характеризує результати представлені у даному підрозділі та вказує наступні кроки дослідження;

2) висновки формують у кінці кожного розділу, що дає змогу звільнити загальні висновки від другорядної інформації. При цьому беруть до уваги прикінцеві узагальнення кожного підрозділу в межах розділу. У висновках до розділів наводять номери публікацій здобувача у списку використаних джерел, в яких ним опубліковано відповідні наукові результати, що описані в розділі;

3) загальні висновки, які відображаються за логікою розкриття їх в дисертації і повинні відповідати поставленій меті.

Відповідно до Вимог до оформлення дисертації:

1. У висновках викладаються найбільш важливі наукові та практичні результати дисертації, вказуються наукові проблеми, для розв'язання яких можуть бути застосовані результати дослідження, а також можливі напрями продовження досліджень за тематикою дисертації.

2. За наявності практичного значення отриманих результатів надаються відомості про використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання. У разі якщо результати досліджень впроваджено, відомості подаються із зазначенням найменувань організацій, в яких здійснено впровадження.

Загальні висновки складає стисла інформація про підсумки виконаної роботи. Вони починаються з формулювання наукової проблеми, за вирішення якої дисертант претендує на присудження наукового ступеня.

Загальні висновки слід починати наступним чином: **«У дисертації наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання (наукової проблеми), що полягає в ...»**. Це речення повинно бути тісно пов'язане з назвою, метою дисертаційного дослідження й основними науковими положеннями, що захищаються.

Після формулювання вирішеної наукової проблеми у висновках викладають головні наукові та практичні результати роботи. Вони мають бути тісно пов'язаними з науковими і прикладними положеннями, викладеними в загальній характеристиці роботи. Кожен науковий і прикладний висновок роботи треба формулювати чітко і конкретно (однозначно).

Висновки мають бути авторськими, тут не може бути цитування.

Стиль написання висновків відрізняється від стилю новизни. Висновок являє собою короткий огляд результатів, отриманих в процесі дисертаційного дослідження. Не слід у висновках використовувати слова «запропоновано», «доведено», «розкрито», «удосконалено» і т. д., які притаманні новизні і анотації. Тут треба чітко формулювати результат як очевидний факт: інвестицій – це...; фінансові інвестиції треба поділяти за такими-то критеріями і т. д.

Кожен пункт висновків нумерується. Кількість висновків не повинна бути меншою від кількості поставлених завдань. Загальний обсяг висновків повинен бути в межах 3,5 – 4,5 сторінки (2-3 стор. автореферату).

Завдання дослідження і загальні висновки повинні максимально узгоджуватися між собою, причому не кількісно, а змістовно. Кожне з поставлених завдань повинне знайти своє розв'язання, підтверджене відповідним конкретним науковим висновком. Аналогічно поставленим завданням має відповідати і наукова новизна отриманих результатів. Таким чином, у дисертації має прослідковуватися логічний взаємозв'язок: вирішення поставленого завдання має бути відображене в науковій новизні та розкриті у висновках.

3.6. Мова та стиль викладу матеріалу.

Мові і стилю викладу матеріалів дисертаційного дослідження слід приділяти дуже серйозну увагу. Про якість використання наукової мови і стиль дисертації вказують рецензенти, експерти, опоненти, спеціалізована вчена рада у своїх висновках та відгуках.

Дисертаційна робота має бути написана діловою українською мовою з науковим стилем викладення її змісту. Вона має характеризуватися цілісною, змістовною завершеністю, логічною послідовністю розглянутих питань, чіткістю, ясністю та достовірністю викладення матеріалів дослідження.

Існують такі стилі мови: науковий, публіцистичний, офіційно діловий, літературно-художній, розмовний.

Різновидами наукового стилю є: власне науковий, науково-популярний, науково-навчальний. Науковий виклад матеріалів складається головним чином із відомостей, фактів, тез і аргументів, метою яких є доведення істини.

Найважливішим засобом вираження логічних зв'язків в науковій мові є спеціальні **функціонально-синтаксичні засоби**, що вказують на:

- послідовність розвитку думки (спочатку, насамперед, потім, поперше, по-друге, отже, і т ін.),
- заперечення (проте, тимчасом, але, тоді як, одначе, аж ніяк), причинно-наслідкові відношення (таким чином, тому, завдяки цьому, відповідно до цього, внаслідок цього, крім того, до того ж),
- перехід від однієї думки до іншої (раніше ніж перейти до..., звернімося до..., розглянемо, зупинимось на..., розглянувши..., перейдемо до..., треба зупинитися на..., варто розглянути...),
- результат, висновок (отже, значить, як висновок, на закінчення зазначимо, все сказане дає змогу зробити висновок, підсумовуючи, слід сказати...).

Їх використання сприяє удосконаленню рубрикації тексту.

Емоційні мовні елементи в дисертаціях не використовують.

При викладенні матеріалів дисертаційного дослідження слід використовувати **спеціальну термінологію**.

Обов'язковою вимогою об'єктивності викладу матеріалу дисертації є зазначення джерела повідомлення, що реалізовується за допомогою спеціальних вставних слів і словосполучень («за повідомленням...», «за даними...», «на думку...», «на нашу думку» і т. ін.).

Стиль наукової мови – це безособовий монолог, який ведеться від третьої особи.

Нині стало неписаним правилом у дисертації замість «я» використовувати «ми», що дає змогу відобразити власну думку як думку певної наукової школи. Проте не слід нагромаджувати текст цим займенником. Тому часто використовують звороти, що виключають наявність цього займенника.

3.7. Авторське виконання дисертації і плагіат.

Дисертація обов'язково повинна бути самостійно виконаним науковим дослідженням, всі наукові результати, викладені в дисертації мають бути отримані автором особисто.

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» **цитата** – порівняно короткий уривок з літературного, наукового чи будь-якого іншого опублікованого твору, який використовується, з обов'язковим посиланням на його автора і джерела цитування, іншою особою у своєму творі з метою зробити зрозумілішими свої твердження або для посилання на погляди іншого автора в автентичному формулюванні.

Цитати є обов'язковою частиною дисертації. Вони використовуються для того, щоб без перекручень передати думку автора першоджерела.

При скорочені цитати слід слідкувати за тим, щоб не втратився першопочатковий її зміст і позиція науковця.

Плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору.

Академічний плагіат – оприлюдненню (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворенню опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання.

Відповідно до п. 14 Порядку присудження наукових ступенів:

1. У разі виявлення текстових запозичень, використання ідей, наукових результатів і матеріалів інших авторів без посилання на джерело дисертація знімається з розгляду незалежно від стадії проходження без права її повторного захисту.

2. Виявлення в дисертації, авторіві якої вже видано диплом доктора чи кандидата наук, текстових запозичень без посилання на джерело, є підставою для прийняття рішення про позбавлення його наукового ступеня.

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про вищу освіту»:

1. До захисту допускаються дисертації (наукові доповіді), виконані здобувачем наукового ступеня самостійно. Виявлення в поданій до захисту дисертації (науковій доповіді) академічного плагіату є підставою для відмови у присудженні відповідного наукового ступеня.

2. Виявлення академічного плагіату у захищеній дисертації (науковій доповіді) є підставою для скасування рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня та видачу відповідного диплома. Якщо дисертація (наукова доповідь), в якій виявлено академічний плагіат, була захищена у постійно діючій спеціалізованій вченій раді, науковий керівник (консультант), офіційні опоненти, які надали позитивні висновки про наукову роботу, та голова відповідної спеціалізованої вченої ради позбавляються права брати участь у роботі спеціалізованих вчених рад строком на два роки, а вищий навчальний заклад (наукова установа) позбавляється акредитації відповідної постійно діючої спеціалізованої вченої ради та права створювати разові спеціалізовані вчені ради строком на один рік. Якщо дисертація (наукова доповідь), в якій виявлено академічний плагіат, була захищена у разовій спеціалізованій вченій раді, науковий керівник, члени цієї ради та офіційні

опоненти, які надали позитивні висновки про наукову роботу, позбавляються права брати участь у роботі спеціалізованих вчених рад строком на два роки, а вищий навчальний заклад (наукова установа) позбавляється права створювати разові спеціалізовані вчені ради строком на один рік.

3. Скасування рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня у разі виявлення академічного плагіату здійснюється Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти за поданням Комітету з питань етики у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, та може бути оскаржене відповідно до законодавства.

Відповідно до ст. 32 Закону України «Про вищу освіту»: заклади вищої освіти зобов'язані, зокрема, вживати заходів, у тому числі шляхом запровадження відповідних новітніх технологій, щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності.

ТЕМА 4

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ

4.1. Структура та обсяг дисертації.

4.2. Основні технічні вимоги до оформлення дисертації

4.3. Особливості оформлення таблиць, рисунків, формул.

4.4. Порядок оформлення списку використаних джерел та правила посилань на них.

4.5. Призначення додатків до дисертації та порядок їх оформлення.

4.6. Ознайомлення наукової громадськості з дисертацією.

4.7. Призначення, структура та основні технічні вимоги до оформлення автореферату дисертації.

4.8. Вимоги до видання та оприлюднення автореферату дисертації.

4.1. Структура та обсяг дисертації.

Обсяг основного тексту дисертації визначається пунктами 10, 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567.

Відповідно до Порядку присудження наукових ступенів дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук повинна мати обсяг основного тексту 11-13 авторських аркушів (в межах 270-310 сторінок), а для суспільних і гуманітарних наук – 15-17 авторських аркушів (в межах 360-410 сторінок), оформлених відповідно до вимог, установлених МОН. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук повинна мати обсяг основного тексту 4,5-7 (в межах 110-170 сторінок), а для суспільних і гуманітарних наук – **6,5-9 авторських аркушів (в межах 160-210 сторінок)**, оформлених відповідно до вимог, установлених МОН.

До обсягу основного тексту дисертації відноситься текст дисертації до списку використаних джерел. До загального обсягу дисертації не включаються

таблиці та ілюстрації, які повністю займають площу сторінки, та анотація. Один авторський аркуш дорівнює 40 тис. друкованих знаків, враховуючи цифри, розділові знаки, проміжки між словами, що становить близько 24 сторінок друкованого тексту.

Дисертація повинна мати такі основні структурні елементи:

- титульний аркуш (перша сторінка дисертації);
- анотація;
- зміст;
- перелік умовних позначень (подається за необхідності у вигляді окремого списку; додатково їхнє пояснення наводиться у тексті при першому згадуванні; скорочення, символи, позначення, які повторюються не більше двох разів, до переліку не вносяться);
- основна частина (вступ; розділи дисертації; висновки);
- список використаних джерел;
- додатки.

Кожен з цих елементів, а також розділи основної частини та додатки мають починатися з нової сторінки.

Зміст повинен містити назви всіх структурних елементів, заголовки та підзаголовки (за їх наявності) із зазначенням нумерації та номери їх початкових сторінок.

4.2. Основні технічні вимоги до оформлення дисертації.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук, доктора філософії (кандидата наук) готується державною мовою у вигляді спеціально підготовленої наукової праці на правах рукопису в твердій або м'якій палітурці та в електронній формі.

Основні технічні вимоги до оформлення дисертації представлено у табл. 4.1.

Правила оформлення дисертації

Інтервал	Дисертацію друкують на одному або на двох (за бажанням) боках аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм) через 1,5 міжрядкового інтервалу. Текстовий редактор Word: шрифт Times New Roman
Шрифт	Кегель – мітел (14 типографських пунктів). Допускається підготовка дисертаційної роботи в форматі LaTeX з відповідним стильовим оформленням. Шрифт друку повинен бути чітким, стрічка друкарської машини чорного кольору середньої жирності. Щільність тексту дисертації повинна бути однаковою.
Поля	Ліве – не менше 20 – 25 мм, праве – не менше 10 мм, верхнє – не менше 20 мм, нижнє – не менше 20 мм

Заголовки структурних частин дисертації «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до набору. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу.

Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: «2.3.». Потім у тому ж рядку наводять заголовок підрозділу. Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. В кінці номера повинна стояти крапка. Потім у тому ж рядку наводять заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка.

Усі примірники дисертації повинні бути ідентичними. Про ідентичність примірників засвідчує спеціалізована вчена рада.

Титульний аркуш дисертації оформляється за формою, що представлена нижче:

Найменування вищого навчального закладу або наукової установи,
де здійснювалася підготовка здобувача,
органу, до сфери управління якого належить заклад, установа

Найменування вищого навчального закладу або наукової установи,
у спеціалізованій вченій раді якого (якої) проводився захист дисертації,
органу, до сфери управління якого належить заклад, установа

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

(прізвище, ім'я, по батькові)

Гриф
Прим. № _____
УДК _____
(індекс)

ДИСЕРТАЦІЯ

(назва дисертації)

(шифр і назва спеціальності)

(галузь знань)

Подається на здобуття наукового ступеня _____

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник (консультант) _____

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Місто - рік

Примітка. Відомості щодо грифа секретності та напис «Прим. № _____» наводять за необхідності.

Відповідно до Вимог до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук, доктора філософії (кандидата наук) готується *державною мовою* у вигляді спеціально підготовленої наукової праці на правах рукопису в твердій або м'якій палітурці та в електронній формі. За бажанням здобувача дисертація може бути перекладена англійською або іншою мовою, пов'язаною з предметом дослідження, з поданням перекладу до спеціалізованої вченої ради

Порядок оформлення анотації, що подається до дисертації, регулюється Вимогами до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40.

Анотація дисертації подається державною та англійською мовами. В ній мають бути стисло представлені основні результати дослідження із зазначенням наукової новизни та практичного значення. Анотація може подаватися також третьою мовою, пов'язаною з предметом дослідження.

В анотації також зазначаються:

- прізвище та ініціали здобувача;
- назва дисертації;
- вид дисертації та науковий ступінь, на який претендує здобувач;
- спеціальність (шифр і назва);
- найменування вищого навчального закладу або найменування наукової установи, у якому (якій) здійснювалася підготовка;
- найменування наукової установи або найменування вищого навчального закладу, у спеціалізованій вченій раді якої (якого) відбудеться захист;
- місто, рік.

Обсяг анотації (зміст) становить 0,2 – 0,3 авторських аркуша (5-7 сторінок). Наприкінці анотації наводяться ключові слова відповідною мовою. Після ключових слів наводиться список публікацій здобувача за темою дисертації.

Наприклад:

АНОТАЦІЯ

Петрович В. І. Формування і розвиток системи обліку витрат у будівельних підприємствах. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії економічних наук за спеціальністю 071 – Облік і оподаткування. – Західноукраїнський національний університет МОН України, Тернопіль, 2020.

Зміст анотації (Стисло представляються основні результати дослідження із зазначенням наукової новизни. В останньому абзаці коротко зазначається практичне значення роботи, виходячи з інформації, поданої у вступі в рубриці «Практичне значення отриманих результатів»).

Ключові слова (Ключові слова наводяться відповідною мовою. Сукупність ключових слів повинна відповідати основному змісту наукової праці, відображати тематику дослідження і забезпечувати тематичний пошук роботи. Кількість ключових слів становить від п'яти до п'ятнадцяти. Ключові слова подають у називному відмінку, друкують в рядок через кому).

Список публікацій здобувача (праці розташовуються у такому порядку з наскрізною нумерацією:

- наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації;
- наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації;
- наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації).

Посилання на всі наукові праці здобувача, наведені в анотації, подаються у висновках до розділів та, за необхідності, у тексті дисертації.

4.3. Особливості оформлення таблиць, рисунків, формул.

Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти) і таблиці необхідно подавати в дисертації безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Таблицю, малюнок або креслення, розміри

якого більше формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування у тексті або в додатках.

Номер та назва рисунка наводяться знизу/з правого боку рисунка. При нумерації рисунків проставляються через крапку номер розділу та номер рисунка. *Наприклад, «Рис. 1.2 (другий рисунок першого розділу)».* За необхідності ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (підрисунковий підпис).

Не варто оформлювати посилання на ілюстрації як самостійні фрази, в яких лише повторюється те, що міститься у підписі. У тому місці, де викладається тема, пов'язана з ілюстрацією, і де треба вказати на неї, розміщують посилання у вигляді виразу в круглих дужках «(рис. 3.1)» або зворот типу: «...як це видно з рис. 3.1» або «...як це показано на рис. 3.1»

При оформленні **таблиць** в правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «*Таблиця*» із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «*Таблиця 1.2*» (друга таблиця першого розділу). При перенесенні частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «*Таблиця*» і номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «*Продовж табл.*» і вказують номер таблиці, наприклад: «*Продовж. табл. 1.2*».

Заголовок кожної графи в головці таблиці має бути по можливості коротким. Слід уникати повторів тематичного заголовка в заголовках граф, одиниці виміру зазначати у тематичному заголовку, виносити до узагальнюючих заголовків слова, що повторюються. Боковик таблиці, як і головка, потребує лаконічності. Повторювані слова тут також виносять у об'єднувальні рубрики; загальні для всіх заголовків боковика слова розміщують у заголовку над ним. Заголовки граф повинні починатися з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Висота рядків повинна бути не меншою 8 мм.

Якщо текст, який повторюється в графі таблиці, складається з одного слова, його можна замінювати лапками; якщо з двох або більше слів, то при першому повторенні його замінюють словами «Те саме», а далі лапками. Ставити лапки замість цифр, марок, знаків, математичних і хімічних символів, які повторюються, не можна.

Якщо цифрові або інші дані в якому-небудь рядку таблиці не подають, то в ньому ставлять прочерк.

Формула, що нумерується, наводиться посередині нового рядка (нумерація – з правого боку в дужках). Рівняння і формули треба виділяти з тексту вільними рядками. Нумеруються, як правило, ті формули, на які є посилання в наступному тексті. Номер, який не вміщується у рядку з формулою, переносять у наступний нижче формули. Номер формули при її перенесенні вміщують на рівні останнього рядка.

Формула входить до речення як його рівноправний елемент. Тому в кінці формул і в тексті перед ними розділові знаки ставлять відповідно до правил пунктуації

4.4. Порядок оформлення списку використаних джерел та правила посилань на них.

Відповідно до Вимог до оформлення дисертації список використаних джерел формується здобувачем наукового ступеня за його вибором одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті; в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків; у хронологічному порядку.

Посилання на всі наукові праці здобувача, наведені в анотації, подаються у висновках до розділів та, за необхідності, у тексті дисертації. Список цих праць має також міститися у списку використаних джерел.

Бібліографічний опис списку використаних джерел у дисертації може оформлятися здобувачем наукового ступеня за його вибором з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та

документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Порядок оформлення списку використаних джерел у дисертації згідно з Національним стандартом України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» має такі особливості :

– у заголовку бібліографічного запису подають відомості про одного, двох чи трьох авторів, при цьому імена цих авторів у бібліографічному описі у відомостях про відповідальність (за навіскою рискою) не повторюють;

– за потреби у заголовку бібліографічного запису позатекстового посилання можна зазначати більше ніж три імені авторів;

– замість знака «крапка й тире» («. – »), який розділяє зони бібліографічного опису, в бібліографічному посиланні рекомендовано застосовувати знак «крапка» (при цьому в межах одного документа застосування в бібліографічних посиланнях розділових знаків уніфікують);

– після назви дозволено не зазначати загального позначення матеріалу («Текст», «Електронний ресурс», «Карти», «Ноти» тощо – перелік згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1);

– у складі відомостей про фізичну характеристику документа можна зазначати або його загальний обсяг (наприклад: 285 с.), або номер сторінки, на якій подано об'єкт посилання (наприклад: С. 19);

– дозволено не наводити відомостей про серію та Міжнародний стандартний номер (ISBN, ISMN, ISSN);

– при формуванні бібліографічного посилання на електронний ресурс основним джерелом інформації є титульний екран. Відомостям про дату (день, місяць, рік) останнього оновлення електронного ресурсу віддаленого доступу (його частини) передують слова «Дата оновлення». Ці відомості в бібліографічному посиланні наводять перед відомостями про режим доступу («URI», «URL»). Приклад: Берташ В. Пріоритети визначила громада // Голос України: електрон. Версія газ. 2012. № 14 (5392). Дата оновлення: 04.08.2012.

URL: <http://www.qolos.com.ua/userfiles/file/040812/040812-u.pdf> (дата звернення: 06.08.2012).

Бібліографічний опис списку використаних джерел у дисертації також може оформлятися одним із таких стилів: 1. MLA (Modern Language Association) style. 2. APA (American Psychological Association) style. 3. Chicago/Turabianstyle. 4. Harvard style. 5. ACS (American Chemical Society) style. 6. AIP (American Institute of Physics) style. 7. IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers) style. 8. Vancouver style. 9. OSCOLA. 10. APS (American Physics Society) style. 11. Springer MathPhys Style.

Посилання в тексті дисертації на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «... у працях [1–7]...» або «[13, с. 29]».

Загальні вимоги до цитування такі:

а) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело;

д) якщо необхідно виявити ставлення автора дисертаційної праці до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання;

е) коли автор дисертаційної праці, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, то робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора дисертації, а весь текст застереження вміщується у круглі дужки. Варіантами таких застережень є: (курсив наш. – *М.Х.*), (підкреслено мною. – *М.Х.*), (розбивка моя. – *М.Х.*).

Не потрібно бездумно цитувати, чи цитувати загальні фрази (це й те регулюється таким то законом). Цитата наводиться тоді, коли автора хоче показати позицію науковця, або вислів науковця є дуже влучним і автору важко сказати краще.

4.5. Призначення додатків до дисертації та порядок їх оформлення.

До додатків може включатися допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття дисертації: проміжні формули і розрахунки; таблиці допоміжних цифрових даних; протоколи та акти випробувань, впровадження, розрахунки економічного ефекту, листи підтримки результатів дисертаційної роботи; інструкції та методики, опис алгоритмів, які не є основними результатами дисертації, описи і тексти комп'ютерних програм вирішення задач за допомогою електронно-обчислювальних засобів, які розроблені у процесі виконання дисертації; ілюстрації допоміжного характеру; інші дані та матеріали.

Обов'язковим додатком до дисертації є список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дисертації. Посилання на зазначені два додатки може здійснюватися у тексті дисертації при розкритті у висновках до розділів наукових праць, у яких здобувач наукового ступеня опублікував відповідні результати дослідження.

Кожен додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток ___» і велика літера, що позначає додаток. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь. Один додаток позначається як додаток А (Б, В і т. д.). Ілюстрації, таблиці та формули, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д.1, табл А.3.

Додатки можуть бути надані у вигляді окремої частини (том, книга).

4.6. Ознайомлення наукової громадськості з дисертацією.

Виправлення в дисертації недоліків, виявлених радою після того, як дисертацію було прийнято до захисту, та в авторефераті після його розсилання заборонено.

Для ознайомлення наукової громадськості з доробком здобувача один примірник дисертації та два примірники автореферату **не пізніше ніж за місяць до захисту** передаються у бібліотеку того вищого навчального закладу або наукової установи, де спеціалізованою вченою радою прийнято дисертацію до захисту.

Відповідно на наказу МОН України від 14.07.2015 р. № 758 на офіційному веб-сайті вищого навчального закладу (наукової установи), спеціалізована вчена рада якого прийняла дисертацію (опубліковану монографію) до захисту, у розділі, в якому міститься інформація про роботу ради, розміщується в режимі читання примірник дисертації в електронному вигляді, крім дисертації, що містить державну таємницю або інформацію для службового користування, **не пізніше ніж за 10 календарних днів** до дати захисту дисертації, зазначеної в авторефераті дисертації, а у разі підготовки дисертації у вигляді опублікованої монографії – автореферат дисертації в електронному вигляді. Дисертація зберігається у відкритому доступі на офіційному веб-сайті вищого навчального закладу (наукової установи)

протягом трьох місяців з дати видачі диплома доктора філософії або доктора наук.

4.3. Призначення, структура та основні технічні вимоги до оформлення автореферату дисертації.

Написання автореферату – заключний етап виконання дисертаційної роботи.

Призначення автореферату – ознайомлення наукових працівників з основними ідеями та висновками дисертації, внеском здобувача у розробку та вирішення наукової проблеми (завдання), з результатами досліджень та структурою дисертаційного дослідження. Автореферат має ґрунтовно розкривати зміст дисертації, в ньому не повинно бути надмірних подробиць, а також інформації, якої немає в дисертації.

Формування автореферату є фактично згортанням наукової інформації, спрямованим на те, щоб виявити і вибрати із змісту дисертації найбільш суттєву інформацію і подати її в новій стислій формі за принципом «мінімум знаків – максимум інформації».

Структурно автореферат складається із: загальної характеристики роботи; основного змісту роботи; висновків; списку опублікованих праць за темою дисертації; анотацій.

Загальна характеристика роботи повинна містити елементи вступу дисертації, зокрема: актуальність теми; зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами; мета і завдання дослідження; методи дослідження; наукова новизна отриманих результатів; практичне значення отриманих результатів; особистий внесок здобувача; апробація матеріалів дисертації; публікації; структура та обсяг дисертації.

Згідно з Вимогами до оформлення дисертацій та авторефератів дисертацій основний зміст автореферату повинен відображати:

- огляд літератури за темою і вибір напрямів досліджень;
- виклад загальної методики й основних методів досліджень;

- експериментальну частину і методику досліджень;
- відомості про проведені теоретичні і (або) експериментальні дослідження;
- аналіз і узагальнення результатів досліджень.

Відповідно до вищезазначених Вимог в огляді літератури здобувач окреслює основні етапи розвитку наукової думки за своєю проблемою. Стисло, критично висвітлюючи роботи попередників, здобувач повинен назвати ті питання, що залишились невирішеними і, отже, визначити своє місце у розв'язанні проблеми. У другому розділі, як правило, обґрунтовують вибір напрямку досліджень, наводять методи вирішення завдань і їх порівняльні оцінки, розробляють загальну методику проведення дисертацій. В теоретичних роботах розкривають методи розрахунків, гіпотези, що розглядають, в експериментальних – принципи дії і характеристики розробленої апаратури, оцінки похибок вимірювання. У наступних розділах з вичерпною повнотою викладають результати власних досліджень автора з висвітленням того нового, що він вносить у розроблення проблеми. Здобувач повинен давати оцінку повноти вирішення поставлених завдань, оцінку достовірності одержаних результатів (характеристик, параметрів), їх порівняння з аналогічними результатами вітчизняних і зарубіжних праць, обґрунтування потреби додаткових досліджень, негативні результати, які обумовлюють необхідність припинення подальших досліджень. Виклад матеріалу підпорядковують одній провідній ідеї, чітко визначеній автором.

Висновки повинні збігатись із загальними висновками дисертації.

Докторська і кандидатська дисертації супроводжуються окремими авторефератами обсягом відповідно 1,3-1,9 і 0,7-0,9 авторського аркуша, які подаються державною мовою.

Автореферат оформляється відповідно до державних стандартів України. Структурні частини автореферату не нумеруються, їх назви друкують великими літерами. Сторінки автореферату нумеруються, починаючи з першої сторінки, де міститься загальна характеристика роботи. Номери сторінок проставляються арабськими цифрами у центрі верхнього поля. На сторінці 3 обкладинки

автореферату повинні бути вказані вихідні відомості відповідно до державних стандартів з бібліотечної та видавничої справи. Текст друкується на обох сторінках аркуша формату А 5 (148x210 мм) (табл. 5.1).

Таблиця 4.2

Основні технічні вимоги до оформлення автореферату кандидатської дисертації

Обсяг	За обсягом автореферат не може бути меншим ніж 0,7 авторського аркуша та не перевищувати 0,9 авторського аркуша. До обсягу автореферату не входять обкладинка автореферату, список опублікованих автором праць, анотації.
	Обсяг 0,7–0,9 авторського аркуша для кандидатської дисертації відповідає 18–20 сторінкам формату А4.
Інтервал	Одинарний міжрядковий інтервал.
Шрифт	Автореферат друкується з використанням шрифтів текстового редактора Word розміру 14 пт.
Поля	Верхнє, ліве і нижнє – 20 мм, праве – 10 мм.

Автореферат надсилається відповідним установам та організаціям, які визначає МОН, членам спеціалізованої вченої ради, фахівцям не пізніше ніж за місяць до захисту дисертації. Список адресатів визначає спеціалізована вчена рада, яка прийняла дисертацію до захисту.

Список опублікованих праць формується відповідно до вимог ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» з обов'язковим наведенням прізвищ усіх співавторів. Праці розташовуються у такому порядку:

- наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації;
- опубліковані праці апробаційного характеру;
- опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Відповідно до Порядку присудження наукових ступенів якщо у дисертації використано ідеї або розробки, що належать співавторам, разом з якими опубліковані наукові праці, здобувач повинен відзначити цей факт у

дисертації та в авторефераті з обов'язковим зазначенням конкретного особистого внеску в такі праці або розробки.

Анотація українською, російською й англійською мовами повинна містити інформацію про зміст та результати дисертаційної роботи. Викладення матеріалу в анотації повинно бути стислим і точним. Термінологія має бути стандартизованою, слід уникати маловідомих термінів і символів. При формуванні анотації вказуються: прізвище та ініціали здобувача; назва дисертації; вид дисертації (на правах рукопису, монографія); науковий ступінь, на який претендує здобувач; спеціальність (шифр і назва); найменування установи, де відбудеться захист та її підпорядкування; місто; рік; зміст анотації; ключові слова.

Ключові слова наводяться відповідною мовою. Сукупність ключових слів повинна відображати поза контекстом основний зміст наукової праці. Кількість ключових слів становить від п'яти до п'ятнадцяти. Ключові слова подають у називному відмінку, друкують в рядок, через кому. На вибір здобувача анотація англійською чи російською мовою повинна бути розгорнутою інформацією, обсягом 2 сторінки машинописного тексту (до п'яти тисяч друкованих знаків), про зміст і результати дисертаційної роботи, а дві інші – обсягом до 0,5 сторінки машинописного тексту (до 1200 друкованих знаків) – ідентичного змісту інформація про основні ідеї та висновки дисертації.

4.8. Вимоги до видання та оприлюднення автореферату дисертації.

Виправлення в авторефераті недоліків, виявлених радою, після його розсилання заборонено.

Автореферат дисертації видається друкарським способом з обов'язковим зазначенням вихідних відомостей видання розробки. Тобто на сторінці 3 обкладинки автореферату повинні бути вказані вихідні відомості відповідно до державних стандартів з бібліотечної та видавничої справи. Автореферат дисертації видається друкарським способом у вигляді брошури **тиражем не менше 100 примірників.**

Розсилають автореферат після призначення спеціалізованою вченою радою дати захисту (**не пізніше ніж за місяць**), із зазначенням адреси, дати й часу захисту:

– за переліком установ і організацій до яких обов’язково надсилаються автореферати дисертацій, затвердженим МОН України в установленому порядку,

– за додатковим списком, затвердженим радою, який включає ради, наукові установи, вищі навчальні заклади за профілем дисертації та відомих фахівців у даній галузі науки та членам спеціалізованої вченої ради

із зазначенням дати розсилання та відміткою на кожній сторінці відділення зв’язку (списки розсилання автореферату здобувач отримує у відділі спеціалізованих вчених рад).

Відповідно до Порядку присудження наукових ступенів для ознайомлення наукової громадськості з доробком здобувача один примірник дисертації та два примірники автореферату не пізніше ніж за місяць до захисту передаються у бібліотеку того вищого навчального закладу або наукової установи, де спеціалізованою вченою радою прийнято дисертацію до захисту.

Відповідно на наказу МОН України від 14.07.2015 р. № 758 **на офіційному веб-сайті вищого навчального закладу** (наукової установи), спеціалізована вчена рада якого прийняла дисертацію (опубліковану монографію) до захисту, у розділі, в якому міститься інформація про роботу ради, розміщується в режимі читання автореферат дисертацій, крім автореферату дисертації, що містить державну таємницю або інформацію для службового користування, **не пізніше ніж за 30 календарних днів до дати захисту дисертації, зазначеної в авторефераті дисертації**. Автореферат зберігається у відкритому доступі на офіційному веб-сайті вищого навчального закладу (наукової установи) протягом трьох місяців з дати видачі диплома доктора філософії або доктора наук.

ТЕМА 5

ОПУБЛІКУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

5.1. Основні вимоги до опублікування результатів досліджень.

5.2. Структура наукових праць, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації.

5.3. Вимоги до написання монографій та наукових статей.

5.4. Апробація та впровадження результатів дисертації.

5.1. Основні вимоги до опублікування результатів досліджень.

Наукові праці дисертанта розмежовуються за такими групами:

- наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації;
- наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації;
- наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1112 від 17.10.2012 р. «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» за темою дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук необхідна наявність не менше п'яти публікацій у наукових (зокрема електронних) фахових виданнях України та інших держав, з яких:

- не менше однієї статті у наукових періодичних виданнях інших держав з напрямку, з якого підготовлено дисертацію. До такої публікації може прирівнюватися публікація у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз;

- одна зі статей може бути опублікована в електронному науковому фаховому виданні;

– у галузях природничих і технічних наук замість однієї статті може бути долучений один патент на винахід (авторське свідоцтво про винахід), який пройшов кваліфікаційну експертизу і безпосередньо стосується наукових результатів дисертації (за наявності) (додаток А).

Згідно з Положенням про спеціалізовану вчену раду рада приймає до розгляду кандидатську дисертацію **не раніше ніж через місяць з дня розсилання виготовлювачами обов'язкових примірників видань**, в яких опубліковано праці здобувача, що відображають основні результати дисертації.

5.2. Структура наукових праць, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації.

Відповідно до п. 12 Порядку присудження наукових ступенів до опублікованих праць, які відображають **основні наукові результати дисертації**, з відповідної галузі науки належать:

- монографії;
- посібники (для дисертацій з педагогічних наук);
- статті у наукових, зокрема електронних, фахових виданнях України;
- статті у наукових періодичних виданнях інших держав з напряду, з якого підготовлено дисертацію.

До опублікованих праць, які **додатково відображають наукові результати дисертації**, належать:

- дипломи на відкриття;
- патенти і авторські свідоцтва на винаходи, державні стандарти, промислові зразки, алгоритми та програми, що пройшли експертизу на новизну;
- рукописи праць, депонованих в установах державної системи науково-технічної інформації та анотованих у наукових журналах;
- брошури, препринти;

- технологічні частини проектів на будівництво, розширення, реконструкцію та технічне переоснащення підприємств;
- інформаційні карти на нові матеріали, що внесені до державного банку даних;
- друквані тези, доповіді та інші матеріали наукових конференцій, конгресів, симпозіумів, семінарів, шкіл тощо.

Повноту викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях здобувача визначає спеціалізована вчена рада.

5.3. Вимоги до написання монографій та наукових статей.

Відповідно до п. 11 Порядок присудження наукових ступенів кандидатська дисертація може бути подана до захисту у вигляді опублікованої монографії.

Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України 17.10.2012 р. № 1112 затверджено **Вимоги до опублікованої монографії, що подається на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук**, в яких зазначено, що опублікована монографія, яка подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук, повинна:

- бути надрукованою без співавторів;
- містити узагальнені результати наукових досліджень автора, опубліковані раніше в наукових фахових виданнях України та інших держав, у кількості 12 публікацій;
- мати обсяг основного тексту для здобуття наукового ступеня кандидата наук у галузі гуманітарних та суспільних наук не менше 8 авторських аркушів, а в галузі природничих та технічних наук – не менше 6 авторських аркушів;
- містити відомості про рецензентів – фахівців за спеціальністю дисертації, один з яких повинен бути доктором наук;

– містити інформацію про рекомендацію до друку вченої ради наукової установи або вищого навчального закладу III-IV рівнів акредитації;

– випускатися тиражем не менше 300 примірників;

– мати міжнародний стандартний номер книги ISBN;

– надсилатися до фондів таких бібліотек України: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського НАН України (03039, Київ, проспект 40-річчя Жовтня, 3); Національна парламентська бібліотека України (01001, Київ, вул. М. Грушевського, 1); Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова» (02660, Київ, проспект Ю. Гагаріна, 27); Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника (79000, Львів, вул. В. Стефаника, 2); Державний заклад «Одеська національна ордена Дружби народів наукова бібліотека імені М. Горького» (65023, Одеса, вул. Л. Пастера, 13); Державний заклад «Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка» (61003, Харків, провулок В.Г. Короленка, 18);

– бути оформленою з дотриманням вимог державних стандартів України.

Фахові наукові статті повинні містити такі необхідні елементи:

– постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями;

– аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких розпочато розв'язання даної проблеми й на які спирається автор;

– виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття;

– формулювання цілей статті (постановка завдання);

– виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;

– висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку;

– використані джерела.

При виборі журналу чи збірника для опублікування статей доцільно звертати увагу на географію оприлюднення результатів дослідження.

5.4. Апробація та впровадження результатів дисертації.

Відповідно до п. 12 Порядку присудження наукових ступенів апробація матеріалів дисертації на наукових конференціях, конгресах, симпозіумах, семінарах, школах тощо обов'язкова. Здобувачу наукового ступеня слід звертати увагу на рівень заходу, його відповідність встановленим вимогам, а також тематичну спрямованість заходу з певної галузі знань та обов'язкову наявності у складі редколегії фахівців з відповідної галузі знань.

Практичне значення отриманих результатів засвідчується довідками про впровадження результатів дослідження на практиці та в навчальний процес вищих навчальних закладів; довідками про участь у розробленні державних і регіональних програм розвитку певної галузі економіки; довідками про використання результатів дослідження для підготовки нормативних і методичних документів тощо. Довідки повинні містити роз'яснення чим наукові результати дослідження були корисні і яка їх практична цінність. Обов'язково повинна бути тотожність суті впроваджених результатів і результатів дисертаційних досліджень

Відомості про впровадження результатів досліджень необхідно подавати із зазначенням найменувань установ чи організацій, в яких здійснено впровадження, форм реалізації та реквізитів відповідних документів.

Усі довідки про впровадження відображаються у дисертації відповідним додатком.

ТЕМА 6**ПОПЕРЕДНІЙ РОЗГЛЯД ДИСЕРТАЦІЇ ТА ПОРЯДОК ЇЇ ЗАХИСТУ**

- 6.1. Проведення попередньої експертизи.
- 6.2. Подання дисертації до спеціалізованої вченої ради
- 6.3. Опонування дисертації.
- 6.4. Вимоги до доповіді на захисті дисертаційного дослідження.
- 6.5. Процедура прилюдного захисту дисертації.
- 6.6. Оформлення документів атестаційної справи.

6.1. Проведення попередньої експертизи дисертації вищим навчальним закладом або науковою установою, в якій виконувалася дисертація

Відповідно до п. 16 Порядку присудження наукових ступенів вищій навчальний заклад або наукова установа, в якій виконувалася дисертація або до якої був прикріплений здобувач, проводить попередню експертизу дисертації та робить висновок про наукову та практичну цінність її результатів.

З метою проведення попередньої експертизи дисертації здобувач звертається з відповідною заявою до керівника установи. Далі призначаються рецензенти дисертаційного дослідження, після вивчення дисертаційної роботи якими призначається дата та місце проведення семінару. Робота міжкафедрального наукового семінару здійснюється за такими етапами:

- 1) доповідь здобувача з використанням ілюстративного матеріалу;
- 2) відповіді здобувача на поставлені учасниками семінару запитання;
- 3) виступ наукового керівника;
- 4) виступи рецензентів;
- 5) виступи присутніх на семінарі (за бажанням);
- 6) заключне слово здобувача;
- 7) підсумки обговорення, голосування.

За результатами семінару здобувачеві видається висновок, який включається до переліку документів, що подаються здобувачем до спеціалізованої вченої ради. У висновку поряд з іншими аспектами має бути зазначено ким і коли була затверджена тема дисертації. Висновок має включати такі елементи:

- 1) актуальність теми та її зв'язок з планами наукових робіт установи;
- 2) формування наукового завдання, нове вирішення якого отримано в дисертації;
- 3) наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їхня новизна;
- 4) обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються;
- 5) наукове та практичне значення роботи;
- 6) використання результатів роботи;
- 7) повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора;
- 8) відповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подається до захисту;
- 9) рекомендація дисертації до захисту.

У разі відмови вищого навчального закладу або наукової установи підготувати обґрунтований висновок здобувач має право звернутися до МОН для визначення подальшої процедури захисту дисертації.

Висновок чинний протягом одного року з дня його затвердження до моменту подання дисертації до розгляду у спеціалізовану вчену раду.

6.2. Подання дисертації до спеціалізованої вченої ради

Здобувач наукового ступеня кандидата наук (доктора філософії) обирає для захисту свого дисертаційного дослідження спеціалізовану вчену раду, куди подає такі документи:

1) заяву на ім'я голови спеціалізованої вченої ради про прийняття дисертації до розгляду, в якій необхідно зазначити, чи вперше захищається ця дисертація;

2) ксерокопію першої сторінки паспорта здобувача;

3) особову картку (форма П-2ДС) з відомостями станом на час подання документів до спеціалізованої вченої ради, засвідчену підписом керівника кадрової служби та печаткою за основним місцем роботи, з фотокарткою, на якій проставлена печатка цієї установи;

4) копію диплому магістра (спеціаліста);

5) копію свідоцтва про зміну імені;

6) посвідчення про складання кандидатських іспитів;

7) витяг з наказу про зарахування до аспірантури, якщо здобувач в ній навчався;

8) висновок про наукову і практичну цінність дисертації, виданий організацією, де виконувалася дисертація;

9) відгук наукового керівника, засвідчений печаткою за його основним місцем роботи;

До документів додаються:

– дисертація, оформлена згідно зі встановленими вимогами, автореферат дисертації;

– монографії, авторські свідоцтва (копії), статті (копії), друковані тези, доповіді та інші матеріали наукових конференцій, конгресів, симпозіумів, семінарів, шкіл (копії), перераховані в авторефераті;

– компакт-диски, на яких містяться файл з текстом автореферату та дисертації.

Попередній розгляд дисертації передбачає призначення **комісії у складі не менше трьох членів спеціалізованої вченої ради (фахівців за профілем дисертації)** для оцінки наукового рівня дисертації, відповідності її вимогам МОН України, а також надання пропозицій щодо призначення офіційних

опонентів, поповнення ради науковцями відповідного профілю (у випадку разового захисту), переліку розсилання автореферату дисертації.

Попередній розгляд кандидатської дисертацій у раді не повинен тривати понад два місяці.

У разі позитивного висновку комісії спеціалізована вчена рада на черговому засіданні приймає рішення про прийняття дисертації до захисту. Рішення ради про прийняття дисертації до захисту вважається позитивним, якщо за нього в результаті відкритого голосування висловились більш як половина присутніх на засіданні членів ради. Якщо комісія подала негативний висновок, то рада не приймає дисертацію до захисту і видає здобувачеві витяг з протоколу засідання ради з мотивуванням відмови у прийнятті дисертації до захисту та повертає всі подані матеріали.

Після проведення засідання спеціалізована вчена рада надсилає до МОН України за встановленим зразком повідомлення, в якому зазначаються тема дисертації, спеціальність, за якою подана дисертації, відомості про здобувача, наукового керівника та призначених офіційних опонентів. Захист дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук проводиться не раніше ніж через місяць після опублікування такого повідомлення в офіційному друкованому виданні МОН України.

Не пізніше ніж за місяць до захисту розсилають автореферат дисертації за переліком установ і організацій, до яких обов'язково надсилаються автореферати дисертацій, і за додатковим списком, затвердженим спеціалізованою вченою радою.

6.3. Опонування дисертації

Відповідно до п. 18 Порядку присудження наукових ступенів з метою забезпечення незалежності експертизи для захисту дисертації спеціалізованою вченою радою призначаються офіційні опоненти з числа компетентних учених із спеціальності, за якою подано дисертацію.

Офіційними опонентами не можуть бути:

- голови, заступники голів і вчені секретарі спеціалізованих вчених рад, в яких проведитиметься захист;
- наукові керівники;
- співробітники однієї і тієї ж організації наукового керівника (консультанта);
- співавтори опублікованих праць здобувача;
- керівники вищих навчальних закладів або наукових установ та їх заступники за основним місцем роботи здобувача або за місцем виконання дисертації, або за місцем прикріплення здобувача для підготовки дисертації, або за місцем її захисту;
- співробітники кафедр, лабораторій, секторів, відділів, де виконувалася дисертація, де працює здобувач, де він прикріплений або де проводилися науково-дослідні роботи, щодо яких здобувач є замовником або виконавцем (співвиконавцем);
- члени атестаційної колегії МОН;
- члени експертних рад з питань проведення експертизи дисертацій.

Офіційні опоненти подають спеціалізованій вченій раді не пізніше ніж за 10 днів до дати захисту дисертації відгук, оформлений відповідно до вимог МОН. Такий відгук не пізніше ніж за 10 календарних днів до дати захисту дисертації розміщується в режимі читання на офіційному веб-сайті вищого навчального закладу (наукової установи), спеціалізована вчена рада якого прийняла дисертацію (опубліковану монографію) до захисту. Це не стосується відгуків офіційних опонентів на дисертацію, що містить державну таємницю або інформацію для службового користування.

Згідно з п. 23 Порядку присудження наукових ступенів **офіційні опоненти зобов'язані бути присутні** на засіданні ради під час захисту дисертації. Якщо з поважної причини **відсутній один з офіційних опонентів**, то захист дисертації може проводитися за наявності позитивного відгуку

відсутнього опонента. У такому разі на засіданні ради оголошується відгук відсутнього офіційного опонента і заслуховується виступ офіційного опонента, призначеного додатково керівництвом ради не пізніше ніж за три календарних дні до засідання.

Здобувач може ознайомитися з копією письмового відгуку призначеного додатково офіційного опонента за день до захисту або перед захистом дисертації.

Захист дисертації не може проводитися у разі відсутності двох офіційних опонентів або офіційного опонента, який подав негативний відгук про дисертацію.

Якщо від двох офіційних опонентів надійшли негативні відгуки, захист дисертації не проводиться, а рада приймає рішення про зняття її з розгляду.

6.4. Вимоги до доповіді на захисті дисертаційного дослідження.

Доповідь починається зі звертання: «Шановний пане голово! Шановні члени спеціалізованої вченої ради, присутні!». Далі висвітлюється актуальність теми, об'єкт та предмет дослідження, його мета, методи, основні наукові положення, котрі автор виносить на захист. В подальшому поступово розкривається зміст дисертації, характеризується її кожен розділ, висвітлюючи при цьому новизну проведеного дослідження. Особливу увагу приділяють кінцевим результатам, обґрунтуванню їхньої достовірності, новизни, значущості для теорії та практики. Завершується доповідь інформацією про опублікування результатів дослідження, їх практичного застосування, а також можливі шляхи подальшого використання.

Доповідь здобувача повинна бути науковою, добре аргументованою і зрозумілою широкій аудиторії спеціалістів.

При підготовці доповіді також слід користуватися такими правилами:

- усі цифри в тексті записувати словами;

- підкреслювати ключові слова;
- уникати займенників;
- використовувати прості слова і прості розповідні речення, не переобтяжувати текст складнопідрядними реченнями.

Для доведення висунутих положень та обґрунтування запропонованих рекомендацій під час виступу використовують додаткові графічні матеріали (рисунок, таблиці тощо), що розміщуються в роздатковому матеріалі.

Ілюстрації повинні мати порядковий номер і назву.

Необхідним також є використання спеціально підготованих слайдів, де відображають:

- повну назву дисертації;
- формулювання вирішеної наукової проблеми (завдання);
- мету наукових досліджень;
- наукові положення, винесені на захист;
- розв'язання винесених на захист наукових положень;
- обґрунтування достовірності отриманих результатів;
- реалізацію наукових досліджень, висновків, рекомендацій.

Ілюстрації повинні мати порядковий номер і назву.

При підготовці до захисту необхідно ще раз уважно переглянути увесь текст дисертації та її автореферату. Особливу увагу слід приділити аналітичним таблицям, графікам і схемам, які містять у наочній формі.

6.5. Процедура прилюдного захисту дисертації.

До дня захисту дисертаційного дослідження, окрім відгуків офіційних опонентів, до спеціалізованої вченої ради надходять відгуки від провідних вчених та наукових установ, які реєструються у відповідному порядку.

До початку прилюдного захисту дисертації готуються такі документи:

- 1) сценарій проведення захисту дисертації;
- 2) оголошення про захист дисертації;

3) проект висновку ради.

Окрім того, спеціалізованою вченою радою заздалегідь готуються такі документи: Реєстраційна картка присутності членів спеціалізованої вченої ради за встановленою формою, бюлетені для таємного голосування, Протокол засідання лічильної комісії, обраної спеціалізованою вченою радою.

На захист здобувач повинен представити оригінали публікацій за темою дисертації.

Відповідно до Положення про спеціалізовану вчену раду засідання ради для захисту дисертації проводиться державною мовою за такою процедурою:

1) до відкриття засідання члени ради мають бути ознайомлені з проектом висновку щодо дисертації, підготовленим комісією ради;

2) головуєчий за даними реєстраційної картки присутності інформує членів ради про правоможність зібрання і за наявності кворуму відкриває засідання;

3) головуєчий інформує членів ради про погоджену зі здобувачем мову захисту дисертації;

4) оголошуються порядок денний, назва дисертації, відомості про офіційних опонентів;

5) вчений секретар доповідає про подані здобувачем документи та про їх відповідність вимогам МОН України;

6) здобувач викладає основні положення дисертації та відповідає на запитання, подані усно чи письмово;

7) виступ наукового керівника (консультанта);

8) вчений секретар оголошує висновок організації, де виконувалась дисертація або до якої був прикріплений здобувач, відгуки на дисертацію про її наукову і практичну цінність і на автореферат;

9) здобувач відповідає на зауваження, які містяться у відгуках;

10) виступ офіційних опонентів;

11) після виступу кожного опонента здобувачеві надають слово для відповіді;

12) після кожного виступу здобувача для відповіді на зауваження офіційних опонентів головуєчий пересвідчується, чи задоволений опонент цією відповіддю;

13) прилюдне обговорення дисертації, у якому мають право взяти участь усі присутні на засіданні;

14) прикінцеве слово здобувача;

15) вибори лічильної комісії для проведення таємного голосування;

16) таємне голосування членів ради щодо присудження здобувачеві наукового ступеня;

17) оголошення результатів таємного голосування (**рішення вважається позитивним, якщо за нього проголосували не менш як три чверті від кількості присутніх на засіданні членів ради**);

18) затвердження протоколу лічильної комісії простою більшістю голосів членів ради, присутніх на засіданні;

19) обговорення проекту та прийняття простою більшістю голосів висновку ради;

20) оголошення головуєчим рішення ради щодо присудження здобувачу наукового ступеня.

Здобувач має право за письмовою заявою зняти дисертацію з розгляду на засіданні спеціалізованої вченої ради до початку таємного голосування та у подальшому подати її до захисту як нову працю, крім випадків виявлення текстових запозичень, використання ідей, наукових результатів і матеріалів інших авторів без посилання на джерело.

У разі прийняття спеціалізованою вченою радою **негативного рішення** щодо захисту дисертації, така рада повідомляє про це МОН у місячний строк з дня його прийняття. Одночасно надсилаються МОН автореферат і стенограма засідання ради.

Дисертація, за результатами захисту якої спеціалізованою вченою радою прийнято негативне рішення, може бути подана до захисту повторно після

доопрацювання **не раніше ніж через рік** з дня прийняття такого рішення. Захист такої дисертації відбувається за погодженням з МОН.

6.6. Оформлення документів атестаційної справи

Відповідно до Положення про спеціалізовану вчену раду до МОН подаються такі документи здобувача наукового ступеня кандидата наук:

1. Супровідний лист на бланку наукової установи чи вищого навчального закладу за встановленою формою.
2. Ксерокопія першої сторінки паспорта здобувача.
3. Рішення спеціалізованої вченої ради щодо присудження наукового ступеня за встановленою формою.
4. Особова картка.
5. Копія диплому магістра (спеціаліста).
6. Копія свідоцтва про зміну імені.
7. Посвідчення про складання кандидатських іспитів.
8. Витяг з наказу про зарахування до аспірантури у випадку, якщо здобувач наукового ступеня кандидата наук навчався в аспірантурі.
9. Висновок про наукову і практичну цінність дисертації, виданий організацією, де виконувалася дисертація або до якої був прикріплений здобувач.
10. Висновок комісії спеціалізованої вченої ради про дисертацію за результатами попереднього розгляду, підписаний всіма членами комісії.
11. Відгуки офіційних опонентів, засвідчені печатками установ, в яких вони працюють, із зазначенням дати їх надходження до ради.
12. Відомості про офіційних опонентів за встановленою формою.
13. Реєстраційна картка присутності членів спеціалізованої вченої ради.
14. Стенограма (розшифрована фонограма) засідання спеціалізованої вченої ради.
15. Опис документів атестаційної справи за встановленою формою.

16. Автореферат дисертації (5 примірників).

17. Облікова картка дисертації (2 примірники, один з яких повинен бути з відміткою УкрІНТЕІ).

18. Реєстраційно-облікова картка (2 примірники).

19. Компакт-диски типу CD-R або CD-RW з файлами, що містять: рішення спеціалізованої вченої ради щодо присудження наукового ступеня; текст автореферату; текст дисертації; реєстраційно-облікову картку; зауваження, які містяться у відгуках опонентів та інших відгуках на дисертацію та автореферат, а також зауваження, які висловлювались членами спеціалізованої вченої ради та фахівцями під час захисту.

20. Перший примірник дисертації.

У МОН розглядаються документи атестаційних справ здобувачів наукових ступенів та проводиться експертиза дисертацій. У разі потреби МОН запрошує на засідання експертної ради з питань проведення експертизи дисертацій здобувача, наукового керівника, керівника спеціалізованої вченої ради, де проводився захист дисертації.

Строк розгляду у МОН дисертації та атестаційної справи здобувача наукового ступеня кандидата наук не повинен перевищувати чотирьох місяців.

МОН може надсилати дисертацію та атестаційну справу здобувача для додаткового розгляду (колективного рецензування) до іншої спеціалізованої вченої ради чи до вищого навчального закладу або наукової установи.

ГЛОСАРІЙ

Академічна доброчесність – сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту», Законом України «Про вищу освіту» та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Аргументація – це процес обґрунтування певного твердження чи гіпотези з метою переконання в його істинності, доцільності.

Аспірант – вчений, який проводить фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження у рамках підготовки в аспірантурі у вищому навчальному закладі/науковій установі для здобуття ступеня доктора філософії.

Вчений – фізична особа, яка проводить фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження і отримує наукові та (або) науково-технічні (прикладні) результати.

Галузь знань – гармонізована з Міжнародною стандартною класифікацією освіти широка предметна область освіти і науки, що включає групу споріднених спеціальностей.

Гіпотеза – наукове припущення, що висувається для пояснення будь-яких явищ і процесів або причин, які зумовлюють даний наслідок.

Дисертація на здобуття наукового ступеня – кваліфікаційна наукова праця, виконана особисто здобувачем у вигляді спеціально підготовленого рукопису або опублікованої монографії. Підготовлена до захисту дисертація повинна містити висунуті здобувачем науково обґрунтовані теоретичні або експериментальні результати, наукові положення, а також характеризуватися єдністю змісту і свідчити про особистий внесок здобувача в науку.

Молодий вчений – вчений віком до 35 років, який має вищу освіту не нижче другого (магістерського) рівня, або вчений віком до 40 років, який має науковий ступінь доктора наук або навчається в докторантурі.

Наукова діяльність - інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Наукова (науково-технічна) продукція - науковий та (або) науково-технічний (прикладний) результат, призначений для реалізації.

Наукове видання - твір (узагальнююча наукова праця, монографія, збірник наукових праць, збірник документів і матеріалів, тези та матеріали наукових конференцій, автореферат дисертації, препринт, словник, енциклопедія, науковий довідник або покажчик, наукове періодичне видання тощо) наукового характеру, що пройшов процедуру наукового рецензування та затвердження до друку вченою (науковою, науково-технічною, технічною) радою наукової установи або вищого навчального закладу, редакційно-видавниче опрацювання, виготовлений шляхом друкування, тиснення або в інший спосіб, містить інформацію про результати наукової, науково-технічної, науково-педагогічної, науково-організаційної діяльності, теоретичних чи експериментальних досліджень (науково-дослідне видання); підготовлені науковцями до публікації тексти пам'яток культури, історичних документів чи літературних текстів (археографічне або джерелознавче видання); науково систематизовані дані чи матеріали, що відображають історію науки та сучасний стан наукового знання (науково-довідкове або науково-інформаційне видання), призначені для поширення, що відповідають вимогам національних стандартів, інших нормативних документів з питань видавничого оформлення, поліграфічного і технічного виконання.

Науковий результат – нове наукове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях інформації. Науковий результат може бути у формі звіту, опублікованої наукової статті, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття, проекту нормативно-правового акта, нормативного документа або науково-методичних

документів, підготовка яких потребує проведення відповідних наукових досліджень або містить наукову складову, тощо.

Науковий (науково-технічний) проект – комплекс заходів, пов'язаних із забезпеченням виконання та безпосереднім проведенням наукових досліджень та (або) науково-технічних розробок з метою досягнення конкретного наукового або науково-технічного (прикладного) результату.

Науково-організаційна діяльність – діяльність, спрямована на методичне, організаційне забезпечення та координацію наукової, науково-технічної та науково-педагогічної діяльності.

Науково-педагогічна діяльність – педагогічна діяльність в університетах, академіях, інститутах та закладах післядипломної освіти, що пов'язана з науковою та (або) науково-технічною діяльністю.

Науково-технічна діяльність – наукова діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань для розв'язання технологічних, інженерних, економічних, соціальних та гуманітарних проблем, основними видами якої є прикладні наукові дослідження та науково-технічні (експериментальні) розробки.

Офіційний опонент – особа, якій офіційно доручено виступати під час захисту дисертації на здобуття наукового ступеня з аналізом її змісту, визначенням позитивних якостей і недоліків, значення для науки та практики.

Прикладні наукові дослідження – теоретичні та експериментальні наукові дослідження, спрямовані на одержання і використання нових знань для практичних цілей. Результатом прикладних наукових досліджень є нові знання, призначені для створення нових або вдосконалення існуючих матеріалів, продуктів, пристроїв, методів, систем, технологій, конкретні пропозиції щодо виконання актуальних науково-технічних та суспільних завдань.

Спеціальність – гармонізована з Міжнародною стандартною класифікацією освіти предметна область освіти і науки, яка об'єднує споріднені освітні програми, що передбачають спільні вимоги до компетентностей і результатів навчання випускників.

Фундаментальні наукові дослідження - теоретичні та експериментальні наукові дослідження, спрямовані на одержання нових знань про закономірності організації та розвитку природи, суспільства, людини, їх взаємозв'язків. Результатом фундаментальних наукових досліджень є гіпотези, теорії, нові методи пізнання, відкриття законів природи, невідомих раніше явищ і властивостей матерії, виявлення закономірностей розвитку суспільства тощо, які не орієнтовані на безпосереднє практичне використання у сфері економіки.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вимоги до оформлення дисертацій, затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17#n91>
2. Вимоги до оформлення дисертацій та авторефератів дисертацій // Бюлетень ВАК України. 2011. № 9-10. URL: <http://www.izan.kiev.ua/vymogy.pdf>
3. ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». URL: <http://lib.pu.if.ua/files/dstu-8302-2015.pdf>
4. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. № 3792-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
5. Закон України «Про вищу освіту» зі змінами і доповненнями від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>
6. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/848-19/page>
7. Закон України «Про освіту» зі змінами і доповненнями від 23.05.1991 р. № 1060-XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12/page>
8. Зосимов А.М., Голік В.П. Дисертаційні помилки : монографія / 4-е вид., доп. і випр. Х. : ІНЖЕК, 2009. 264 с.
9. Корягін М.В., Чік М.Ю. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / К. : Алерта, 2014. 620 с.
10. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. Для студентів, курсантів і ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверського. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
11. Основи наукових досліджень у прикладних задачах : навч. посіб. для студентів ВНЗ / Л. О. Кривопляс-Володіна [та ін.] ; Нац. ун-т харч. технологій. Київ : Сталь, 2016. 272 с.
12. Партико З.В. Основи наукових досліджень: підготовка дисертації : навч. посіб. Запоріжжя : КПУ, 2015. 235 с.
13. Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF/page>
14. Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 1999 р. № 309. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/309-99-%D0%BF/page>

15. Положення про спеціалізовану вчену раду, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 14.09.2011 р. № 1059: URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1170-11>

16. Порядок присудження наукових ступенів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/567-2013-%D0%BF>

17. Про оприлюднення дисертацій та відгуків офіційних опонентів: наказ МОН України від 14.07.2015 р. № 758. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0885-15>

18. Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук: наказ МОН України від 17.10.2012 р. № 1112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1851-12>

19. Про теми дисертаційних робіт: Лист МОНмолодьспорт № 1/9-116 від 14.02.2013 року. URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/35146/

20. Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, затверджено постановою Кабінету міністрів України від 15.04.2015 р. № 244 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/244-2015-%D0%BF>

21. Сидоренко Н. М., Волобуєва А. М. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Київ : ВПЦ «Київський ун-т», 2015. 211 с.

22. Толубко В.Б., Тупкало В.М., Козелков С.В. Дисертація : метод. рек. здобувачам наук. ступенів; Держ. ун-т телекомунікацій. Київ : ДУТ, 2014. 189 с.

23. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня. Методичні поради / Автор-упорядник Л. А. Пономаренко, доктор технічних наук, професор. К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», Видавництво «Толока», 2001. 80 с.

24. Sword H. (2017). Air & light & time & space. How successful academics write. Cambridge, MA: Harvard University Press

25. Sandeep B Bavdekar, Varun Anand, Shruti Vyas Presenting Research Paper: Learning the steps. The Journal of the Association of Physicians of India, 2017, 65(9), 72-77.

26. Çaparlar CÖ, Dönmez A. What is Scientific Research and How Can it be Done? Turk J Anaesthesiol Reanim. 2016, 44, 212–8. URL: <https://doi.org/10.5152/TJAR.2016.34711>

27. Erol Almila. How to Conduct Scientific Research? Arch Neuropsychiatry 2017, 54. 97-98. DOI: 10.5152/npa.2017.0120102

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАКАЗ

17.10.2012 № 1112

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
2 листопада 2012 р.
за № 1851/22163

**ПРО ОПУБЛІКУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЙ НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВИХ
СТУПЕНІВ ДОКТОРА І КАНДИДАТА НАУК**

{ Із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту
№ 1380 від 03.12.2012
№ 365 від 21.03.2013 }

Відповідно до Положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, затвердженого Указом Президента України від 08 квітня 2011 року № 410, та пунктів 11 і 14 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07 березня 2007 року № 423, **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити такі, що додаються:

Вимоги до опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук;

Вимоги до опублікованої монографії, що подається на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук.

{Абзац третій пункту 1 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту № 365 від 21.03.2013}

2. Установити, що:

2.1 за темою дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук необхідна наявність не менше 20 публікацій у наукових (зокрема електронних) фахових виданнях України та інших держав, з яких:

не менше чотирьох публікацій у наукових періодичних виданнях інших держав з напрямку, з якого підготовлено дисертацію. До таких публікацій можуть прирівнюватися публікації у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз;

{Абзац другий підпункту 2.1 пункту 2 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту № 1380 від 03.12.2012}

не більше п'яти публікацій в електронних наукових фахових виданнях;

у галузях природничих і технічних наук замість трьох статей можуть бути долучені три патенти на винахід (авторські свідоцтва про винахід), які пройшли кваліфікаційну експертизу і безпосередньо стосуються наукових результатів дисертації (за наявності);

2.2 за темою дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук необхідна наявність не менше п'яти публікацій у наукових (зокрема електронних) фахових виданнях України та інших держав, з яких:

{Абзац перший підпункту 2.2 пункту 2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту № 1380 від 03.12.2012}

не менше однієї статті у наукових періодичних виданнях інших держав з напрямку, з якого підготовлено дисертацію. До такої публікації може прирівнюватися публікація у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз;

{Абзац другий підпункту 2.2 пункту 2 в редакції Наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту № 1380 від 03.12.2012}

одна із статей може бути опублікована в електронному науковому фаховому виданні;

у галузях природничих і технічних наук замість однієї статті може бути долучений один патент на винахід (авторське свідоцтво про винахід), який пройшов кваліфікаційну експертизу і безпосередньо стосується наукових результатів дисертації (за наявності);

2.3 у разі підготовки дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук на правах рукопису необхідна наявність (для гуманітарних і суспільних наук, за винятком дисертацій з історичних наук за спеціальностями 07.00.04 «Археологія», 07.00.09 «Антропологія») опублікованої без співавторів монографії обсягом не менше 10 обліково-видавничих аркушів, яка містить власні результати наукових досліджень здобувача і відповідає Вимогам до опублікованої монографії, що подається на здобуття наукового ступеня доктора наук, затвердженим цим наказом.

3. Спеціалізованим вченим радам при прийнятті до розгляду дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора та кандидата наук враховувати вимоги цього наказу.

4. Департаменту атестації кадрів (Бондаренко В.Д.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.

5. Контроль за виконанням цього наказу покласти на першого заступника Міністра Суліму Є.М.

6. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування, крім абзацу другого підпункту 2.1 пункту 2 та абзацу другого підпункту 2.2 пункту 2, які набирають чинності з 01 вересня 2013 року.

{Пункт 6 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту № 1380 від 03.12.2012}

Міністр

Д.В. Табачник

ВИМОГИ
ДО ОПУБЛІКУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЙ НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВИХ
СТУПЕНІВ ДОКТОРА І КАНДИДАТА НАУК

За темою дисертації зараховуються публікації:

з наведенням обґрунтування отриманих наукових результатів відповідно до мети статті (поставленого завдання) та висновків;

у наукових періодичних виданнях України до травня 1997 року за умови повноти викладу матеріалів дисертації, що визначається спеціалізованою вченою радою;

у наукових фахових виданнях, які на дату їх публікації були внесені до Переліку наукових фахових видань України, затвердженого в установленому законодавством порядку;

у наукових періодичних виданнях інших держав за умови повноти викладу матеріалів дисертації, що визначається спеціалізованою вченою радою;

у кількості не більше однієї статті в одному випуску (номері) наукового фахового видання.

За темою дисертації не зараховуються публікації, в яких повторюються наукові результати, опубліковані раніше в інших наукових публікаціях, що ввійшли до мінімальної кількості публікацій за темою дисертації.

Директор Департаменту атестації кадрів	В. Бондаренко
---	----------------------

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти
і науки, молоді та спорту України
17.10.2012 № 1112

Зареєстровано в Міністерстві
юстиції України
2 листопада 2012 р.
за № 1852/22164

ВИМОГИ
ДО ОПУБЛІКОВАНОЇ МОНОГРАФІЇ, ЩО ПОДАЄТЬСЯ НА ЗДОБУТТЯ
НАУКОВОГО СТУПЕНЯ ДОКТОРА І КАНДИДАТА НАУК

{Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту № 365 від 21.03.2013}

{Заголовок із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту № 365 від 21.03.2013}

Опублікована монографія, що подається на здобуття наукового ступеня доктора наук, повинна:

- бути надрукованою без співавторів;
- містити узагальнені результати наукових досліджень автора, опубліковані раніше в наукових фахових виданнях України або інших держав, у кількості відповідно до підпункту 2.1 пункту 2 цього наказу;
- мати обсяг основного тексту для здобуття наукового ступеня доктора наук у галузі гуманітарних та суспільних наук не менше 15 авторських аркушів, а в галузі природничих та технічних наук - не менше 10 авторських аркушів;
- містити відомості про рецензентів - не менше двох докторів наук, фахівців за спеціальністю дисертації;
- містити інформацію про рекомендацію до друку вченої ради наукової установи або вищого навчального закладу III-IV рівнів акредитації;
- випускатися тиражем не менше 300 примірників;
- мати міжнародний стандартний номер книги ISBN;
- надсилатися до фондів таких бібліотек України: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського НАН України (03039, Київ, проспект 40-річчя Жовтня, 3); Національна парламентська бібліотека України (01001, Київ, вул. М. Грушевського, 1); Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова» (02660, Київ, проспект Ю. Гагаріна, 27); Львівська національна наукова бібліотека України імені В.

Стефаніка (79000, Львів, вул. В. Стефаніка, 2); Державний заклад «Одеська національна ордена Дружби народів наукова бібліотека імені М. Горького» (65023, Одеса, вул. Л. Пастера, 13); Державний заклад «Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка» (61003, Харків, провулок В.Г. Короленка, 18); бути оформленою з дотриманням вимог державних стандартів України.

Опублікована монографія, що подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук, повинна:

- бути надрукованою без співавторів;
- містити узагальнені результати наукових досліджень автора, опубліковані раніше в наукових фахових виданнях України та інших держав, у кількості 12 публікацій;
- мати обсяг основного тексту для здобуття наукового ступеня кандидата наук у галузі гуманітарних та суспільних наук не менше 8 авторських аркушів, а в галузі природничих та технічних наук - не менше 6 авторських аркушів;
- містити відомості про рецензентів - фахівців за спеціальністю дисертації, один з яких повинен бути доктором наук;
- відповідати положенням, передбаченим абзацами шостим - двадцять другим цих Вимог.

{Вимоги із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту № 365 від 21.03.2013}

Директор Департаменту
атестації кадрів

В. Бондаренко

